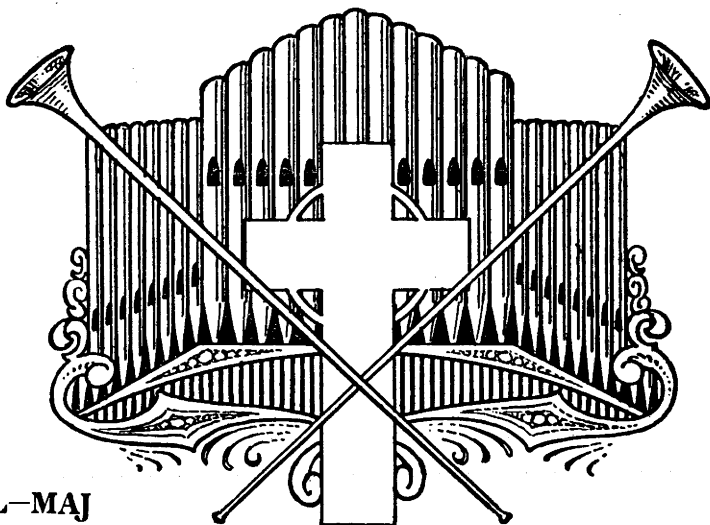

TIDSKRIFT FÖR KYRKOMUSIK OCH SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

APRIL—MAJ

1926.

UNDER MEDVERKAN AV

PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA
SAMT KOMMINISTER *KNUT PETERS*, HÄSTHOLMEN

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STJÄRNORP

REDAKTIONENS ADR.: *STJÄRNORP*, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: *GLEERUPS FÖRLAG, LUND*

Innehåll:

Sången i Guds hus. (Kyrkoherde *F. M. Allard*, Örtomta). — Nytt förslag till Vespereale för svenska Kyrkan. (Komminister *K. Peters*, Hästholmen). — Kyrklig symbolik. (Arkitekten i Kgl. Byggnadsstyrelsen, *K. M. Westerberg*, Väster-Ljung). — I anledning av handboksrevisionen. I. Referat. (Biskop *Hj. Danell*, Skara och Docent *G. Lindberg*, Uppsala). — II. Nattvardsgudstjänsten. (Komminister *A. Adell*, Stjärnorp). — III. Jordfästningsritualet. (Kyrkoherde *A. Johansson*, Kärna). — De rundradierade gudstjänsternas psalmer. (*D. G.*). — Recensioner. (Musikdirektör *H. Weman*, Borås och Pastor *O. Mannström*, Stockholm. — Kyrkosångens Vänners årsredogörelse. — In Memoriam. — Från stiftet. — Meddelanden. — Musikbilaga: *Anton Bruckner*: Vaka, kristen. — *Otto Olsson*: Vid konfirmationen. — *J. Brahms*: Fader allsmäktig.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4:50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Det gregorianska arvet i mässan	129
— » — Det gregorianska arvet i Tidegården	147
— » — Fortsatt arbete med handboksrevisionen	188
— » — Gudstjänstens enhetlighet	3
— » — Nattvardsgudstjänsten	68
A. Adell, F. M. Allard, K. Peters: Handboksförslaget 1926	157
F. M. Allard: Församlingssången i Guds hus	85
— » — Liturgiskt-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Tysklands evangeliska kristenhet	105, 131, 153
— » — Sången i Guds hus	49
G. Aulén: Den tilltänkta handboksrevisionen	9
B. Cnattingius: Förslag till omdaning av högaltaret i Linköpings domkyrka	172, 187
D. G.: De rundradierade gudstjänsternas psalmer	72
— » — Passionstidens psalmval	91
C. F. Hennerberg: Stockholms kyrkomusikerförening 25 år	145
Fr. Hjort: Enhetlighet och stil, särskilt med tanke på mässmusiken	87
— » — En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt (ett inlägg)	46
A. Johansson: Jordfästningsritualen	71
M. Leby: Tillbedjan i gudstjänsten	33
E. Liedgren: Den svenska kyrkopsalmens fyrahundraårsminne	17
— » — Erik Norenus	36
— » — Paul Gerhardt och Sverige	97
G. Lindberg: I anledning av handboksrevisionen	44
Menaseach: En inkonsekvens	28
K. Peters: En liturgisk detalj	27
— » — En svensk hymnantologi	139
— » — Liturgisk-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Den romersk-katolska kyrkan	10, 24, 38
— » — Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan	57
— » — Psalmvalet vid högmässan	183
J. Rabe: J. S. Bach och hans kyrkomusik	81, 100
E. Rodhe: Handboksfrågorna vid 1925 års kyrkomöte	21
D. Rudin: Musik och gudstjänst	177
S. Sjöberg: En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt	5, 47
K. M. Westerberg: Kyrklig Symbolik	62

Redogörelser och större meddelanden.

Anmälan	1, 192
Arkitekterna och orgeln	94
Befördringsritualet vid kantorsval	95

	Sid.
<i>Freiburger Tagung für deutsche Orgelkunst</i> den 27/7—29/7	32, 80
<i>Handboksrevisionen: Diskussionsmöte i Norrköping</i> den 15/3	48, 64
Handboks nämnden	15, 127
Jämför i övrigt sidd. 9, 21, 27, 28, 44, 68, 71, 125, 143, 157, 188	
<i>Kreuzkörens i Dresden 700-årsjubileum</i> den 8/10—11/10	176
<i>Kyrkomusikdagen i Göteborg</i> den 11/5	80, 96
<i>Kyrkosångens vänner: Centralkommitténs sammanträde</i> den 21/1	32
Årsredogörelse för verksamheten 1925	75
<i>Linköpings stifts organist- och kantorsförening</i>	80, 144
<i>Liturgiskt oskick</i>	191
<i>Stockholms kyrkomusikerförening</i>	127, (145), 175, 190
<i>Strängnäs och Västerås stifts organist- och kantorsförening</i>	144
<i>Sveriges kyrkosångsförbund</i>	80, 126, 190
<i>A. Adell: Kyrkomusikernas löneförmåner</i>	92, 124, 142
<i>Hj. Danell: Diskussionsinledning om handboksrevisionen (referat)</i>	64
<i>J. Jonsson: Förståelsen för värdig kyrkomusik (ur Östergötl. Folkblad)</i>	14
<i>Menaseach: Kring handboksrevisionen</i>	143
<i>U. L. Ullman: Gudstjänsten och församlinglivet (ur Sv. Kyrkotidn.)</i>	125

Recensioner.

<i>A. Adell: Diakonistyrelsens hymnserie</i>	47
— » — Handledning i kulturminnesvård och hembygdsforskning	189
— » — H. J. Moser, Die evang. Kirchenmusik in volkstümlichem Ueberblick	189
— » — Gunnar Rosendal: Nutida teologi och förkunnelse	173
<i>O. Mannström: Sveriges kyrkor</i>	74
<i>K. Peters: Communio in Adorando et Serviando Oecumenica</i>	29
— » — A. E. Friedlander: Den kyrkliga diktningen	139
— » — Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan	57
— » — Sleumer: Kirchenlateinisches Wörterbuch, M. Hammarström: Glossarium till Finlands och Sveriges latinska medeltidsurkunder	174
<i>H. Weman: Årkestiftets organistförening: Fyrtio koralförspel</i>	73

In memoriam.

Kantor <i>Carl Bohlin</i> , Stockholm	30
Kontraktsposten <i>Karl Thunander</i> , Öja	175
Musikdirektör <i>O. Ullman</i> , Upsala	79
Musikdirektör <i>T. Wirén</i> , Upsala	30

Musikbilaga.

	Häfte.
<i>J. Brahms: Fader allsmäktig. (Mel. 1623)</i>	4, 5
<i>A. Bruckner: Vaka, kristen</i>	4, 5
<i>G. Ebeling: Den gyllne solen. (Sättn.: O. Olsson.)</i>	7, 8
<i>H. L. Hassler: Befall i Herrens händer</i>	7, 8
<i>D. Olson: Förspel till sv. ps. 63</i>	12
<i>O. Olsson: Postludium för juldagen</i>	12
— » — Vid konfirmation. (Mel. 1614.)	4, 5
<i>Senfl: Påsk-motett</i>	3
<i>M. Vulpius: Det går ett tyst och fåligt lamm. (Mel. 1526.)</i>	7, 8

Sången i Guds hus.

Varför sjunges och spelas det i Guds hus? Är det blott för att skänka en stunds förströelse eller en stunds förglömmelse av livets vedermödor och sorger? Vi kunna tänka på Lagerkrantz' sköna manskvartett:

»Toner, som skänken den lidande tröst,
Fyllen med svalkande vågor mitt bröst!
Toner, som byten all oro i frid,
Stämnen till vila min ängslan och strid!»

Skulle sången i Guds hus blott hava till uppgift att framkalla en känslöstämning, så borde ju alla hjälpmedel anlitas för att göra denna stämning så intensiv som möjligt. Därför vore ju ej ur vägen att även begagna sig av orkestrala, ja varför icke dramatiska effekter. Kyrkosångens historia visar också, att det funnits en tid, då man betraktat gudstjänsten alldeles såsom man uppfattade teatern i antiken, nämligen såsom sätet både för konsten och religionen. När Hamburgeroperan grundades i slutet av 1600-talet, uppfördes där religiösa dramer, som varmt rekommenderades t. o. m. från en av stadens predikstolar¹.

Vi skulle naturligtvis känna oss mycket chockerade om den kyrkliga sången skulle beträda ovan antydda vägar. Visst avser sången i Guds hus att framkalla religiösa känslöstämningar. Men dessa stämningar äro blott att betrakta så-

som genomgångsmoment till något djupare liggande. Sången i Guds hus liksom gudstjänsten i övrigt avser att *uppbygga* (1 Kor. 14: 26). Men skall den skänka uppbyggelse, skall den också lända *till Guds ära*, alltså icke till någon som helst fåfänglig konstnärsära. (Efes. 5: 19, 20). Fatta vi den kyrkliga sångens uppgift på detta sätt, förstå vi, att sången i Guds hus har en mycket rikare och djupare innebörd än vad människor i allmänhet föreställa sig. Sången i Guds hus är därför att anse såsom ingenting mindre än *en förkunnelse av evangelium, fastän i toner*. Evangelium kan förkunnas i tal och skrift i en föredömlig vandel, men det kan också predikas i toner. Och ibland har det hänt, att denna predikan kommit såsom det förlösande momentet under själarnas kamp. Sången i Guds hus har sålunda ej till djupaste syftemål att framkalla en stämning, som snart förbleknar eller plötsligt förbytes i sin motsats, utan den avser att räcka den frälsningsbehövande en kraftig hand, vara ett mäktigt »*Sursum corda*»: såsom ock antydes i nyssnämnda dikt:

»Toner, som sjungen om evighetshopp,
Lyften min blick emot himmelen opp!»

Hur framträder sången i Guds hus? Vi kunna därvid blott tänka

¹ Als sich Gerhard Schott, Lizentiat Lütjens und der Organist Reinken anno 1678 zusammentaten und ein Schauspielhaus aufführen liessen, dachten sie nicht so sehr an eine weltliche als eine religiöse Oper. Als erstes Singspiel ging Theiles »Adam und Eva» über die Bühne. Dann kamen »Michael und David» (1679), »Die Makabäische Mutter und ihre sieben Söhne» (1679), »Esther», (1680), »Christi Geburt» (1681), »Kain und Abel» oder der »verzweifelte Brudermörder» (1682).

Uns will es schwer fallen, in den trivialen und burlesken Texten dieser Opern etwas Religiöses zu finden; die Zeit aber dachte anders. Die Geistlichkeit in erster Linie verteidigte das Unternehmen. Einer der Prediger, Heinrich Elmenhorst, schrieb den Text zu mehreren Singspielen und lud die Gläubigen von der Kanzel herab zum Besuch der Oper ein. — Alb. Schweitzer: J. S. Bach, s. 77.

på tre möjligheter: *Den enes, de fås och de många* sång. Denna trefald kommer ej blott fram, när det är fråga om sången, utan även i mycket annat, som angår Guds rike. Vi se denna trefald på »saligheternas berg»: Han, den ene, som undervisade, de tolv, de få, som han hade närmast omkring sig; lärjungarna och folket, de många, som lyssnade till hans ord. Vi se dem också i arbetet: Han, den ene, som gick omkring och gjorde väl; de tolv, som först utsändes att förkunna evangelium om riket; de sjuttio, som sedan spredos ut över hela Galileen, att icke en enda by, en enda gård, en enda människa skulle gå miste om glädjens budskap. Vi se också denna trefald i våra dagars diakoni: församlingssystemen; hennes understödjande vänner och frivilliga medhjälpare och församlingen, där kärlekens och villighetens ande att bistå vaknat.

Dessa tre möjligheter: den ene, de få och de många kunna logiskt sett icke bliva flera. Man kan icke heller genom någon kombination bland dessa tre framkalla en fjärde annorledes beskaffad möjlighet. Den ene tillsammans med de få, blir ju blott ett fåtal. Den ene tillsammans med de många, blir ju blott en mångfald, som ju redan förut förefanns. De få i kombination med de många blir också de många, liksom alla tre kombinerade tillsammans ej för oss utöver mångfaldens begrepp.

Därför ligger denna trefald till hands i alla kultformer, även utomkristliga. Ej blott den enes och de fås sång förekommer i den romersk-katolska gudstjänsten; även församlingssång äger där rum, låt

vara ej såsom organiskt inlemmad i mässan. Vi finna de tre formationerna även i gudstjänster av reformert skaplynne. Inom vår evangelisk-lutherska kyrka kunna vi tala om dessa tre formationer, såsom de historiskt trätt fram, nämligen *altarsången, körsången, församlingssången*. Det är åt dessa tre arter av sång vi vilja ägna uppmärksamheten, därvid sökande få fram det karaktäristiska hos var och en, varigenom de såmedelst komplettera varandra, men också i samband med detta karaktäristiska utfinna, huru i varje art ligger en dold fara, som kan åstadkomma att sången i Guds hus förfelar sitt ändamål.

ALTARSÅNGEN.

Denna art av sång i Guds hus — den enes sång — skulle jag vilja beteckna som det *omedelbaraste uttrycket för Kyrkans sång*. Här får den vid altaret tjänande prästen, eller som vi också säga liturgen¹, utan att nödvändigt tänka på att han skall hålla takten med andra samtidigt sjungande sångare, utan att heller besväras av de band, som den musikaliska rytmen pålägger, fritt och oberoende *efter ordens egen rytm* i sångens toner giva uttryck åt de heliga ord, som skola framföras. Vid altarsången är det gemenligen de sjungna orden, som helt och hållet dominera det musikaliska momentet. Efter som musiken i altarsången är underordnad, kan man mycket väl tänka sig altartjänsten i en evangelisk kyrka utan sjungande liturg. Liturgien kan helt och hållet läsas, och ett från hjärta till hjärta gående framsägande av de sångliga delarna kan verka mer uppbyggan-

¹ I en del tidningsreferat av begravingar, gudstjänster m. m. ser det ut som referenten med ordet liturg förstode detsamma som vid altaret sjungande präst. Med liturg mena vi även den, som förrättar altartjänst utan att sjunga.

de än en illaljudande, i renhet bristande mässning. Men när dessa delar sjungas, då få orden, om hjärtat är med, likasom vingar, som — trots även rätt märkbara brister i sångligt avseende — bära dem förbi alla hinder rakt in i åhörarnas hjärtan. Här får det omedelbart personliga komma till uttryck såsom det endast kan ske, då »den ene» sjunger. Detta omedelbart personliga stimuleras på ett särskilt sätt, därigenom att altarsången oftast är *responsorisk*. Varje i toner framburen uppfordran avser att spontant framkalla ett varmhjärtat svar. Den, som har förmånen att vid altaret förrätta Herrens tjänst, vet av erfarenhet, huru ett samfällt instämmande från församlingens sida lyfter och bär, ävenså huru ett uteblivande av församlingens svar hindrar den rapport, som man så gärna vill uppnå med församlingen för att kunna göra gudstjänsten till vad den bör vara.

Om nu orden helt och hållet dominera tonerna vid altarsången, följer därav, att de tonföljder, som förekomma måste hava en från annan musik väsentligen olik formgivning. Den musikaliska recitationen skulle störas genom allt för stora intervaller eller genom en så byggd tongång, att det melodiösa droge uppmärksamheten till sig på bekostnad av det sjungna, oftast i prosans form framträdande ordet. De tonföljder, som förekomma vid altarsången, röra sig oftast inom ett ganska begränsat antal toner; ofta sjungas flera ord på en enda ton och först mot slutet avrundas det hela med ett slutfall, som understundom är ganska utsirat, vilket, då textorden ända till det sista framförts och meningen av det sjungna ligger klar, tjänar till att fördjupa intrycket.

De tongångar, på vilka altarsången framföres, härstamma från medeltiden och bruka efter den stora kyrkosångsreformatorn påven Gregorius den store (d. 604) benämnas gregoriansk sång. Efter som den sjöngs av liturgen och kören som var placerad i koret, kallades den ock *cantus choralis* till skillnad från den senare uppkomna *cantus figurativus* eller flerstämmiga sången. Av den sång, som förekommer i Guds hus, är altarsången överhuvud *den älsta*, och vi kunna tillägga *den mest vördnadsvärda*, ej blott på grund av åldern utan ock på grund av den stora betydelse den haft för tonkonsten i allmänhet. I dess sköte ha våra folkvisemelodier uppstått. Åtskilliga av våra psalm-melodier äro från början gregoriansk sång eller gå tillbaka på gregorianska klanger. Många av våra flerstämmiga hymner äro byggda på gregorianska motiv. Den gregorianska sången är grundvalen för all kyrkomusik, som förtjänar detta namn, och därför börjar man mer och mer förstå, att kyrkomusiken har ett alldeles särskilt skaplynne i motsats mot annan musik. Även har den gregorianska sången högt skattats av tonkonstens mästare. Bekant är Beethovens yttrande, att han gärna skulle ge bort hela sin musikaliska produktion, om han kunnat komponera melodien till ett »Ite missa est».

Den nästan fullkomliga obundenhet, som utmärker den evangelieförkunnelse i toner, vi höra från altaret, lämnar det friaste spelrum för den sjungandes personlighet. Ju rikare han är till sin inre mänskliga och ju skickligare han förmår utgestalta sin förkunnelse, desto mer vore man färdig att mena altarsången vara den fullkomligaste art, som tänkas kunde

av sången i Guds hus. Aldrig har väl »den enes» »sång» ljudit mera gripande än när ängelen förkunnade julbudskapet i naturens stora helgedom för de lyssnande herdarna, och aldrig har väl detta budskap fått ett mäktigare svar än i änglarnas Gloria in exelsis. Det intrycket kommer att fortleva tidera igenom i hela kristenheten. Men när bristfulla människor skola »taga» på heliga ting, kan just det fria och obundna, som medger personligheten ett så stort utrymme, tillika bliva *en stor fara*. Personligheten kan nämligen göra sig gällande på ordets bekostnad. Antingen blir det något poserande: »här kommer jag», eller också något sentimentalt, kanske även på dynamiska effekter anlagt, såsom vore den sjungande prästen icke liturg utan populär solosångare. I båda fallen ställes ordet av personligheten i skuggan, och man offrar — kanske utan att vara medveten därom — åt den personliga fåfängan i st. f. att frambära *åt Gud* lovoffer, d. ä. frukt av läppar, som prisa hans namn (Ebr. 13: 15).

KÖRSÅNGEN.

När man tänker på altarsången och den mera underordnade roll, som är tilldelad musiken därvid, frågar man sig, om ej det musikaliska momentet också skulle kunna tjäna det uppbyggliga, om det finge bättre framträda. Musiken har ju så oändligt många uttrycksmedel, när det gäller att fördjupa den känsla, som ett tankeinnehåll avser att framkalla. Därmed komma vi över till det, som är det karakteristiska för »de fås» sång, körsången, som vi beteckna såsom *det mest konstnärliga uttrycket för sången i*

Guds hus. Därigenom att ej *en*, utan *ett fåtal* sjunger, uppstå kvantitativt möjligheter för ett rikare uttryck, och detta fåtal kan ock lättare bibringas övning på förhand än vad som gäller den stora mängden, varför sålunda det mera konstrika ligger bättre till för denna art. Den mera underordnade roll, som musiken intager i altarsången, hämmar ock i viss mån sångarens lust att göra bruk av sin stämmas resurser.

Eftersom det konstnärliga dominerar i musiken, bliva orden i körsången densamma i viss mån underordnade. Här följer ej musiken skiftningarna såsom i det recitativa föredraget, här får den mera måla den allmänna stämning, som texten angiver. Vet man sålunda, vad texten handlar om, kan man släppa försöket att i detalj höra vartenda ord, som sjunges, och viljelöst låta tonernas ström leda sig vart den vill. Om lusten att detaljmässigt fatta finnes hos åhöraren, koncentrerar den sig på de musikaliska enskildheterna. Textens underordnade ställning märker man i de ofta förekommande upprepningarna av samma fraser, som vi se i flerstämmiga körer i fugastil, upprepningar, som vid läsning skulle vara nästan meningslösa. Även visa sig våra allra största körkomponister, ex. J. S. Bach, ej alltid synnerligen nogräknade med undermåliga texter. Den svaga poesin överskyldes av den härliga musiken, som just framhävde det uttryck, som de matta orden syftade till. Understundom kunde körsatser av Bach, ursprungligen komponerade till världsliga ord, t. o. m. förses med andliga texter och ingå i något större andligt verk¹. Man kan knap-

¹ Härom säger Kretschmar i Kl. Konzertführer till B:s Juloratorium sid 4 ff: Keine zweite unter den grösseren Vokalkompositionen B:s ist so reich an Parodien, d. h. aus weltlichen Werken übertragenen Sätzen, wie das Weihnachtsoratorium. —

past tänka sig ett lättsinnigare och hänsynslösare våldförande på texterna! Men saken kan förklaras därav, att den allmänna stämning, som utmärker en sådan körsats, får ungefär likartade musikaliska uttrycksmedel, vare sig denna allmänna stämning förekommer i en världslig eller andlig miljö. Även får ej förglömmas, att skillnaden mellan andlig och världslig musik på B:s tid med anspråk på att gälla såsom konstprodukter ännu ej var stor. Den stora sekulariseringsprocessen, då världslig musik skiljer sig från andlig, hade ännu knappt kommit i gång.

Det konstnärliga draget kommer till synes även i den andliga körsångens mest primitiva yttring: *den enstämmiga barnkören*. Även på denna måste krav ställas i fråga om tonbildning, renhet, tidsvärden, nyansering m. m., om barnkörens prestation skall fylla sin uppgift. Än mer gäller detta flerstämmig sång. Så är förhållandet med *kyrkovisan*, där melodien huvudsakligen ligger i överstämmnan, under det att understämmorna bilda ackompanjement. Och i ännu högre grad gäller det *motetten*, där de olika stämmorna mera självständigt löpa vid sidan av varandra och framträda så att säga som självständiga personligheter i ett drama, vilka än underordna sig den, som utför ledmotivet, än rycka det från den sjungande, variera det på olika sätt, stundom tänja ut det, stundom tränga det samman, än upptaga

blott inledningstonerna, som varieras, än slita ledmotivet i stycken och kasta bitarna därav i den framböljande tonströmmen, där de än försvinna än plötsligen dyka upp. Aldrig kan musiken i så bjärta färger, i så djupa kontraster avmåla människohjärtats skiftande stämningar som i motettstilen eller i den därur härflytande kyrkokantaten, som på Bachs tid nådde sin fulländning. Får körsången på sin plats näst efter tron i vår högmässa utgöra ett mäktigt preludium till dagens sedan i predikan behandlade firningsämne, förstå vi, vilken lyftning körsångens moment förlänar åt gudstjänsten och huru även denna sångart är ägnad att öppna hjärtana för det predikade ordet.

Aldrig har väl den kyrkliga körsången blomstrat så rikt i den evangeliska kristenheten som i slutet av 1600-talet och fram på 1700-talet i Tyskland. Gudstjänsten blev på förnämligare orter tack vare kyrkokören och den med densamma förbundna kyrkoorkesteren icke allenast en kyrkans utan en hela samhällets angelägenhet. En konstnärlig kult hörde till stadens anseende och rykte. Det var ej den andliga utan den världsliga myndigheten, ej konsistoriet utan magistraten och borgerskapet, som anställde kantor, sångare och instrumentalister för kyrkan. Ja dessa myndigheter rivaliserade stundom med varandra härutinnan såsom framgår av Bachs första tid i Leipzig¹. Kyrkan var tack vare den konstnärliga kulten

Das Verfahren an sich war im 18. Jahrhundert allgemein und bei der volkstümlichen Haltung der damaligen Kirchenmusik ganz natürlich.

Gleich der grosse Eingangschor der ersten Cantate »Jauchzet, frohlocket, auf, preiset die Tage« ist eine solche Parodie. In dem »Dramma per musica« zu Ehren der Königin, dem sie entnommen, lautet der Text: »Tönet, ihr Pauken, erschallet, Trompeten«. — — — Doch passen das Trompeten-geschmetter und der Paukenlärm ganz vortrefflich zu der Feststimmung, die alles Volk am ersten Weihnachtsfeiertag ergreift und auch noch in die Kirche hinein begleitet — — —

¹ Es war nicht von bester Vorbedeutung, das bei seiner (Bachs) feierlichen Amtseinführung, Montag, den 31. Maj 1723, die Vertreter des Konsistoriums und

menighetens andliga centrum. Det gällde framför allt att skaffa de bästa kantorer, som kunde uppbringas. »En god musikanter» kunde den tiden rent av gälla såsom en värdefull politisk bytesartikel. Så sökte lantgreven av Hessen-Cassel ställa sig in hos Johann Georg av Sachsen genom att på dennes uttryckliga önskan medgiva, att den unge Heinrich Schütz — Bachs store föregångare — skulle få träda i hans tjänst¹. När Christoph Bernhard, en älsklingslev till Schütz, år 1663 kom till Hamburg för att tillträda kantorsbefattningen vid Johanneum, foro de förnämsta i staden med sex kuskar honom två mil till mötes². Såsom ett belysande drag i tiden kan nämnas, att i kontrakten med instrumentalisterna i Lübecks Mariakyrka voro de bestämmelser fogade, att de skulle uppvakta med musik, när herrar consuler, stadens rådsherrar eller kyrkovärdarna gingo till nattvarden³. För vår tid synes detta intresse för den kyrkliga konsten nästan obegripligt, och det skulle ej kunna förstås, om man ej visste, att den allmänna bildningen på denna tid stod i så intim förbindelse med den kyrkliga tonkonsten. Kantorn var oftast lärare vid gymnasiet och

måste sålunda äga humanistisk bildning. Sångarna och instrumentalisterna utgjordes huvudsakligen av gymnasister, vilket medförde en ganska stor utbredning av den konstnärliga bildningen. Ej minst på grund av denna konstnärliga kult, som skänkt kristenheten omistliga konstskatter, kom kyrkan denna tid att få ett starkt grepp om massorna⁴ — det är nu statskyrkornas blomstringstid! — men fullföljer man denna utvecklingslinje, känner man snart, att den tangerar *den stora fara*, som just ligger i det konstnärliga momentets dominerande i gudstjänstlivet. Enkelt och träffande anger N. Söderblom denna fara i sitt föredrag vid tredje allm. svenska kyrkosångsmötet i Göteborg 1916⁵: »Man gick till kyrkan för att höra »die Kirchenmusik» eller »Kantaten» eller vad man må kalla det. I gudstjänstordningen angafs den ej sällan med orden: »Hier wird musiciert». Denna musik blef en gökunge i boet. Intet ondt i att människor drogos till kyrkan för konstens skull. Men när den upphörde, kom det mer folk i kyrkan — för predikans skull. Jag tror icke, att faran alls hotar. Men hur angelägna vi än äro att få in mer ren tillbedjan, andakt och skönhet

des Rates fast aneinander gerieten, weil die Abgesandten des Magistrats der Ansicht waren, Lizentiat Weisze — — — habe durch einige Worte, die er im Namen des Konsistoriums an B. richtete, für die Kirchenbehörde bei dieser Feier ein Recht beansprucht, das ihr nicht zukomme. Diese Sache führte dann zu langen Verhandlungen zwischen Rat und Konsistorium. So offenbarte sich gleich am ersten Tage die Rivalität zwischen den beiden Behörden des Kantors, die dann bei so vielen kommenden Gelegenheiten immer aufs neue hervortreten sollte. Dass B. unterdieser Spannung gelitten habe, kann man nicht behaupten. Sie kam seinem Unabhängigkeitsbedürfnis ausgezeichnet zustatten. Er führte das Konsistorium wider den Rat, und den Rat wider das Konsistorium ins Feld und tat unterdessen, was ihm beliebte. — Alb. Schweitzers I. S. Bach sid. 103 ff.

¹ Schweitzers I. S. Bach sid. 65.

² Schweitzers I. S. Bach sid. 63.

³ Därsammastädes sid. 72.

⁴ Därsammastädes sid. 6: In den damaligen grossen und kleinen deutschen Städten finden wir Ideale, wie sie so seit der Zeit der griechischen Antike keine bürgerliche Gemeinde mehr bewegt hatten. —

⁵ Se mötets förhandlingar, utg. å Elanders Boktryckeri A.-B. Göteborg 1916, sid. 89.

i vår gemensamma gudsdyrkan, få vi ej glömma, att *ordet* är det förnämsta.»

Det är just ordet, som stundom för musikens skull får en underordnad ställning, ja kanske så negligeras, att man till konstsångens toner kan sjunga nästan vad som helst, och häri ligger faran. Det har funnits tider, då körsången varit på väg att utvisas ur gudstjänsten eller att den så småningom av sig självt tynat bort. Bachs konst steg med honom själv i graven för att sedan i den stora musikrenässansen fram på 1800-talet vakna till nytt liv. Likasom sången vid altaret kan utbytas mot läsning, emedan det musikaliska momentet därvid är underordnat, så kan också körsången på grund av ordets sekundära ställning därvid undvaras vid våra gudstjänster utan att dessa förlora sin evangeliska karaktär. Men om altarsång och körsång ej förekommer, känner man en saknad därefter, ty de utgöra likvisst uppbyggande moment var på sitt sätt, om de blott hållas inom behöriga gränser, så att gudstjänstens ändamål: Guds ära och församlingens uppbyggelse ej skymmes bort. I annat fall gäller profetens ord: »Hav bort ifrån mig dina sångers buller; jag gitter icke höra ditt psaltarspel» (Am. 5: 23).

FÖRSAMLINGSSÅNGEN.

Kunna altarsången och körsången undvaras i en evangelisk gudstjänst, så är detta icke fallet med församlingssången — de mångas sång. Denna art av sången i Guds hus är ett uttryck för församlingens allmänna prästadöme i gudstjänsten. Detta prästadöme måste enligt evangelisk uppfattning komma till aktivitet, och detta kan ske hörbart lämpligast i den gemensamma sången. Vad som utmärker församlingssången är, att den utgör *det*

allmänligaste uttrycket för kyrkans sång. Här skola alla sjunga med, här är en sångens sannskyldiga demokrati. Även den som saknar röst må även sjunga. Ätminstone skall det sjunga och spela i hans hjärta, men han kan även låta röstens två à tre toner ljuda. Han behöver ej vara rädd att skämma bort det hela, ty han kommer ej att ta ledningen. Och sjunger han, då må väl de mera röstbegåvade känna det så mycket angelägnare att delta. Antalet omusikaliska personer är mycket mindre än man tror. Prof. Nelle i Tyskland, som bl. a. hade kyrkosångsundervisningen om hand i en praktisk teologisk kurs, sökte om möjligt få var enda en av sina elever att vid sångprovet sjunga åtminstone en kort vers. Bland de hundraden, som N. utbildade, var det blott tre eller fyra, som absolut vägrade.

I församlingssången är balansen mellan ordet och musiken mycket förmånligare inrättad än i de andra sångarterna. Ordet framträder i versens rytmer, efter vilka den musikaliska rytmen kan anpassa sig. Det hela balanserar jämnt, vilket gör, att denna sångart blir lättfattligast och därför mest folklig, tillgänglig för alla. Det konstnärliga draget förefinnes ej såsom i körsången. Det individuella draget, som vi sågo i altarsången, går upp i det sociala, den enskildes röst försvinner i mängdens. Men huru kan de mångas sång då verka uppbyggande, då det individuella och det konstnärliga är borteliminerat? Församlingssången imponerar, därigenom att den framträder »*en masse*», och därigenom att den enskilde känner sig såsom en verksam del i ett stort organiskt helt.

Man kunde nu mena, att församlingssången är den mest fullkomliga av de tre arterna av sången i Guds

hus. Likvisst lurar även här en fara fastän av annan art just på grund av denna sångarts demokratiska kynne. Det demokratiska har lätt *något neddragande plebejiskt* med sig. Detta kan framträda just vid framförandet av sången. Tilllåter melodien och de alltsom oftast upprepade orden i refränger, kan lätt den tunga massan råka i en sådan svikt, att trots det allvarliga innehållet tangerar man lätt det burleska, slagdångeaktiga. Därmed komma vi in på de s. k. mindervärdiga melodierna, mest importerade från de mäktiga rikena väster om haven. Fasthålla vi strängt, vad vi menade innebörden av sången i Guds hus vara, nämligen en evangelieförkunnelse i toner, avseende Guds ära och församlingens uppbyggelse, så vore det dåraktigt förmena dylika sånger existensberättigande, om de visat sig främja Guds rike. Och detta ha de otvivelaktigt gjort, varå säkert många exempel skulle ur enskildas erfarenhet kunna angivas. Det kan icke nekas, att »dessa med väckelsen under förra århundradet importerade anglikanska melodierna ha en starkt eggande, påträngande karaktär. Likasom väckelsen kom med nya erfarenheter att besjunga, så kom denna sång med ett nytt tungomål att besjunga dem på. Säkert har denna sång utlöst mycket svärmod, måhända kommit som en befrielse från mycket mörkt och tungt i det svenska folklynnet. Som den anglikanska religiositeten har den i mycket verkat förtylligande, men ock givit en praktisk, orädd syn på de religiösa frågorna¹.» På grund härav måste vi ovillkorligen erkänna, att dessa sånger fyllt och

ännu fylla en stor uppgift i Guds rike. Men det kan heller icke nekas till, att dessa s. k. mindervärdiga sånger i allmänhet ha en mycket kort livstid. De avlösas så snart av nya. »Mose och Lamsens visor» känna numera få till. Även Ahnfelts mången gång mycket värdefulla sånger äro rätt så bortlagda. »Solskenssångaren Hultman» och andra äro nu på modet. Detta är ett öde, som förföljt dylika sånger sedan långt svunnen tid. År 1704 utkom Freylinghausens Gesangbuch i Tyskland i samband med pietismen. Den var mest utbredd av alla sångböcker i det 18:de århundradet. Sista upplagan hade bortåt 1500 nummer. Men de ha dött, med undantag av några få².

Varpå beror denna massdöd? Det finnes en lag såväl inom konsten som religionen, vilken så kan uttryckas: *det högsta vi känna kräver för sitt framträdande på tid och längd en mot detsamma svarande form*. Får kristendomens höga idéinnehåll en bristfällig form i textavfattning eller melodi, måste denna form förr eller senare giva vika för bättre utformningar. Det höga idéinnehållet fördrager ej det mindervärdiga även om det understundom kan nedlåta sig därtill. Likasom Guds Son blott en tid vandrade här nere i förnedringsgestalt men i denna gestalt ej mer skall uppenbara sig, så kunna de religiösa idéerna ej alltjämt vandra omkring bland oss i tiggareskepnader utan de måste tillägna sig en den skönaste form. Ju mera formen svarar mot idén, desto livskraftigare är formen. Den kan visserligen dyka ned i tidens svallvågor men för att åter komma upp. Det mindervär-

¹ Ur doc. G. Lindbergs föredrag: Aktuella liturgiska frågor vid 5:te allm. sv. kyrkosångsmötet i Skara 1924.

² I 1921 års koralbok mel. t. n:o 52 (dur), n:o 58 b, n:o 81 och N:o 285.

diga dyker ned för att för alltid försvinna¹.

Men vad är då det skönaste? Beror det ej på tycke och smak? Vore så förhållandet, skulle allt vad estetik heter hänga i luften. Men det gör ej estetiken, ej heller den underavdelning därav, som vi kalla sången i Guds hus. Men vad är då det normgivande? Vi ha en sådan norm oss given framför allt i tider, då kyrkan var en sjungande kyrka. Så var förhållandet med

den lutherska kyrkan på 1500- och början av 1600-talet. Där ha vi grunden fast och säkert lagd för alla reformsträvanden i kyrkomusikaliskt hänseende. Väl har åtskilligt av denna tids församlingssång dött, men den har dött för att uppstå ur sin grav, så snart en ny tid, trött på modernt kling-klang, längtar efter renare och bättre uttryck för sina religiösa behov.

(Slut i nästa nummer.)

F. M. Allard.

Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan.

Av 1908 års Kyrkomöte begärdes utarbetande av bl. a. ett Vesperale för Svenska Kyrkan. 1914 avgavs kommitterades förslag, ett såväl kvalitativt som kvantitativt mycket betydande arbete, som har haft en stor uppgift att fylla genom att väcka våra församlingars intresse och förståelse för den gregorianska sången. Kyrkomötet ville emellertid på goda grunder icke utan vidare godkänna detta förslag utan begärde dess »slutredigering». Det är denna slutredigering, vars resultat nu föreligger i de båda volymerna »Vesperale för Svenska Kyrkan» och »Psalterium eller Psaltaren i urval, anordnad för växelsång. Tillägg till Vesperale för Svenska Kyrkan», båda utgivna på Diakonistyrelsens förlag 1925.

Anmärkas må allra först, att förlaget enligt utsänt prospekt hyser den egendomliga uppfattningen, att detta Vesperale och Psalterium utan vidare är auktoriserat.

Mot 1914 års Vesperale torde ur liturgisk-musikalisk synpunkt särskilt tvänne allvarsamma anmärkningar kunna framställas. Den ena är, att i detsamma äro blan-

dade om varandra gregoriansk och modern musik. Psalmodien, vesperns egentliga grundbeståndsdel, blir som en medicin, av vilken blott små doser i sänder kunna givas och mellan vilka dessutom en sockerbit behöver skjutas in. Det hela får på detta vis något oroligt, konsertartat över sig. Detta, tillsammans med den omständigheten att predikan regelbundet är inordnad ungefär mitt i vespern, gör att denna i betänkelig grad förlorar sin egentliga karaktär: att vara bön och nedsjunker till att bliva blott konsert.

Den andra huvudanmärkningen gäller det synnerligen godtyckliga sätt, varpå psalmtoner behandlats. Ingen, som prövat 1914 års Vesperale har kunnat undgå att märka detta och känna hur otillfredsställande det i detta hänseende är.

Det är nu intressant, att skärskåda det nya Vesperalet och Psalteriet ur dessa båda synpunkter.

1) Vi tänka då först på blandningen av nytt och gammalt, gregorianskt och modernt. I detta hänseende utvisar det nya Vesper-

¹ Se härom bisk. Eklunds föredrag: Kyrkans psalmbok och de andliga sångerna vid omnämnda möte i Göteborg 1916.

ralet ett obestridligt framsteg. Så är t. ex. i matutinen alla körsånger strukna. Skall körsång förekomma, anvisas plats åt densamma före själva matutinens början. Detta är utan tvivel en uppenbar förbättring. Mindre tillfredsställelse är däremot, att predikan inlagts mitt i matutinen. (Dock vill det synas, som om kommitterade ansåge predikan i matutinen såsom undantagsfall).

I vespern är förhållandet i detta hänseende mindre gynnsamt. Där inlägges under alla förhållanden mitt i vespren en hel svensk psalm, eventuellt även predikan och körsång.

Completoriet åter sönderbrytes lyckligtvis varken av svenska psalmer, predikan eller körsång. Att den gregorianska sången sedan 1914 vunnit betydande terräng är uppenbart.

En sak, som är ägnad att förvåna, måste emellertid i detta sammanhang påpekas. Det är användandet av Bayerska Agendans melodi till Gloria Patri. Den må vara aldrig så välkänd. Den må i och för sig vara aldrig så god. Så som den nu kommer är den ägnad att på ett ganska kraftigt sätt störa det enhetliga intrycket. Den är främmande i det sammanhang där den nu kommer och den verkar främmande. Det är ju ock inkonsekvent att bibehålla det gamla sättet att sjunga Gloria Patri vid psalmerna men frångå det vid de inledande versiklarne.

En annan misslyckad, liknande åtgärd, som också förtjänar anmärkas, är inläggandet av Mässmusikens c-moll-litania i vespren. Den har en alldeles för modern och bitvis alltför sentimental karaktär för att passa i denna omgivning.

2) Även kommitterades behand-

ling av psalmodien torde få anses innebära ett avsevärt framsteg i förhållande till 1914 års förslag, vittnande om ökad förståelse för psalmtönernas väsende. Dock torde Psalteriet vara den svagaste punkten i kommitténs arbete. Godtyckligheten i fråga om psalmernas inpassande under psalmtönerna är nämligen fortfarande förvånande.

Man hade kunnat vänta att en kommitté av de kvalifikationer som den ifrågavarande hade antingen före arbetet med psalmtönerna eller under detsamma i varje fall före slutredigeringen, gjort sig reda för de principer, som borde följas, och sedan tillämpat dessa. Det är nämligen a priori att förmoda, och erfarenheten bestyrker detta på det kraftigaste, att de regler, som bruka tillämpas vid den latinska psalmodieringen, icke utan vidare kunna tillämpas på ett språk med så avvikande accentförhållanden som svenskan. Några bestämda principer synas emellertid knappast ha blivit följda. Icke sällan ser det ut, som om stavelserna vore nästan på måfå placerade under kadensernas noter. Jag vill icke tala om de många fall, där verkliga svårigheter föreligga, ofta utav tröstlösaste beskaffenhet. Utan jag vill nöja mig med att påpeka några fall, där den rätta accentueringen synes ligga i öppen dag. Ps. 19: 6 bör väl ändå accentueras: »intet är *skytt* för dess *hetta*». Kommittén accentuerar emellertid ogenerat: »Intet är *skytt* för dess *hetta*». — Ps. 33: 9 bör givetvis accentueras: »han *bjöd* och det *stód* där». Kommittén har: »han *bjöd* och det *stód* där». Ps. 65: 13 bör väl lyda: »du *jämnar det* som är *upplöjt*». Kommittén läser: »du *jämnar det som* är *upplöjt*». Ps. 95: 5 bör heta: »hans

händer hava dánat det tórra». Kommittén har: »hava danát det tórra». — Ps. 95: 6 bör lyda: Hérren vår skápare». Kommittén har: »Herrén vår skápare». — Ps. 116: 3 bör accentueras: »Nöd och bedrövelse». Kommittén har: »nöd och bedrövelse». — Ps. 121: 3 bör lyda: »hán som bevarar dig». Kommittén har: »han sóm bevarar dig». — Ps. 146: 6 bör accentueras: »bröd át de húngrande». Kommittén har: »bröd át de húngrande».

Samtliga dessa stickprov äro för enkelhetens skull valda från en enda psalmtön, den femte. De äro samtliga sådana att man med användande av de vanliga latinska reglerna för psalmodien hade kunnat komma till rätta med dem.

Även några andra exempel på kommitténs sätt att behandla psalmtönerna må anföras.

Ps. 19: 3 placerar kommittén av utgrundlig anledning tvenne stavelser (»ja än») under den första betonade noten i femte psalmtönens slutkadens. Enligt alla regler och även enligt kommitténs eget förfarande i de flesta andra fall skulle den obetonade stavelsen (»än») placerats under den följande, obetonade noten. Liknande inkorrektheter förekomma t. ex. i Ps. 92: 9 »bliva», 116: 11 »äro», 116: 13 »Herrens» (i detta sista fallet gäller det den senare av de betonade noterna).

I Ps. 33: 21 slutar senare halvversen på det accentuerade b-et. Huru skall detta förklaras? Är det avsett att vara en i slutkadensen införd motsvarighet till *mediatio correpta*, ett slags *terminatio correpta* sålunda? I så fall hade det varit all anledning att lämna något meddelande om en så oväntad nyhet i förordet. Eller är det meningen att »namn»

skall sjungas under både b och g? Intet finnes i varje fall som antyder något sådant. Skulle emellertid detta vara meningen äro vi inne på samma olyckliga våldförande av psalmtönerna som kännetecknade 1914 års förslag. — Liknande fall förekomma t. ex. i Ps. 57: 4 och Ps. 88. I denna senare på icke mindre än åtta ställen.

I Ps. 65: 8 användes omgjördad. I samma psalms 16:de vers accentueras omgjorda. Man hade kunnat vänta att i samma psalm samma ord accentuerats på samma sätt. Detta i all synnerhet, som i detta fall ingen som helst svårighet finnes för ett konsekvent förfarande.

I en del fall förekommer under den obetonade noten efter accentuerad not i kadens trenne stavelser. Jag har antecknat t. ex. Ps. 22: 24 »Is-raels barn», 98: 4 »Is-raels hus», 116: 8 »Fot — ifrån fall», 119: 26 »sva-rade mig». Detta är emot bruket vid den latinska psalmodien. Emellertid är det ingalunda min mening att klandra kommittén härför. Tvärtom. Mig synes detta vara det riktiga sättet att lösa en av de största svårigheterna vid de svenska texternas anpassning efter psalmtönerna. Men om kommittén varit av denna uppfattning, varför icke då använda denna regel oftare, d. v. s. i alla de många liknande fall, som förekomma? Att ibland tillåta tre obetonade stavelser under obetonad not i kadensen, i andra precis lika fall icke tillåta det verkar onekligen alltför litet genomtänkt och principlöst och är ägnat att åt psalmodien ge en godtycklighetens prägel, som måste inverka i hög grad menligt för dess rätta förståelse.

Undertecknad vill uttryckligen betona att ovanstående endast ut-

göra en liten axplockning ur det alltför rikhaltiga materialet. De anförda exemplen torde emellertid vara fullt tillräckliga för att visa att det är långt ifrån det nya Psalteriet till idealet och att det därför vore att högeligen beklaga, om den uppfattningen vore riktig, att detta Psalterium utan vidare vore auktoriserat¹.

Vi ha nu pekat på ett par brister hos 1914 års förslag, som det nya Vesperalet åtminstone i någon mån avhjälpt. Vi må nu ock påvisa ett par punkter, i vilka det nya står avgjort efter. Den ena är av rent praktisk natur: lätthandterligheten. Den andra är av vida djupare beskaffenhet: förbindelsen med kyrkoåret.

1) Få liturgiska böcker torde ha varit så bekvämt uppställda som 1914 års Vesperale. Allt till den musikaliska sidan av vespern hörande materialet var tryckt efter vartannat i följd och fullständigt omtryckt för varje gång. Om detta än var ett slöseri med papper och tryck, så medförde det likväl den fördelen att det var omöjligt att förvilla sig däri.

Materialet till en vesper enligt den nya ordningen måste sökas på fem olika ställen: koralboken, vesperalet, psalteriet (2 ställen) samt (det blivande) hymnariet. Mot att psalmbokens psalmer icke blivit intryckta torde inga invändningar kunna göras. Beträffande hymnerna ställer sig saken annorlunda. Redan ur praktisk synpunkt hade det varit önskvärt att ha hymnerna inryckta i Vesperalet. Dessutom hade, genom att ett lämpligt urval gregorianska hymner meddelats, den fördelen vunnits att vederbörande icke så mycket frestats

till att från annat håll plocka in i sammanhanget alldeles opassande hymner. Mot Psalteriets anordning är det emellertid, som den allvarsammaste anmärkningen i praktiskt hänseende måste riktas. Antifonerna, som skola inrama psalmerna, äro placerade i en grupp i slutet av boken. D. v. s. sångarne måste förutom Vesperalet ha Psalteriet uppslaget på två ställen. Huru besvärligt och hinderligt detta vändande i Psalteriet måste vara, kan man lätt föreställa sig.

2) Vida betydelsefullare är emellertid Vesperalets ställning till kyrkoåret. 1914 års Vesperale torde ha utfört en stor gärning genom att hos många väcka till liv känslan för de utomordentligt rika uppbyggelsevärden, som kyrkoåret innebär, där denna känsla under frikyrkligt inflytande blivit helt utplånad eller åtminstone avtrubbad.

Det nya Vesperalet tar ytterst liten hänsyn till kyrkoåret. Som bibellektion i matutinen anvisas på söndagen episteln. I vespern anbefalles en (svensk) psalm de tempore. På långfredagen kan i vespren »Improperierna» utföras i stället för litanian. Detta synes vara allt. Icke ens rörande den i vespren medgivna hymnen lämnas någon anvisning att den bör vara de tempore.

Tidegårdens centrala del — psalmodien — är ställd helt och hållet utanför kyrkoåret. Detta synes vara en av de mest påtagliga bristerna i det nya förslaget och en av de allra allvarsammaste anmärkningarna mot detsamma. Hur hade detta fel kunnat avhjälpas?

¹ Anledningen till att jag icke närmare ingått på denna så utomordentligt viktiga fråga är att en särskild uppsats av annan hand behandlande uteslutande detta spörsmål är avsedd att under närmaste framtid införas i denna tidskrift.

Enklast, om än endast till en viss grad, genom en tabell, i vilken angåves psalmer, lämpliga för de olika tiderna och högtiderna. Redan detta hade varit icke så litet. Nu kan invändas att en dylik tabell kan envar göra upp åt sig själv. Härtill må i så fall svaras att de som sysslat så mycket med hithörande ting som kommitténs medlemmar förvisso väl veta, att detta ingalunda är någon lätt uppgift och att präster och organister väl behöva hjälp därvidlag.

Psalmens liturgiska inramning i tidegården är emellertid antifonen. Den anger under vilken synpunkt psalmen vid varje särskilt tillfälle bör bedjas. Det är därför den som i främsta rummet skall ge kyrkoårets färg åt dessa bönestunder. I de antifoner, som äro bifogade Psalteriet, hade man därför haft rätt att vänta ett fullt tillräckligt antal antifoner de tempore. Men vad finner man? Jo, att de allra flesta av de meddelade 25 antifonerna kunna användas ungefär lika bra vid vilken tid på kyrkoåret som helst. Detta är onekligen utomordentligt fattigt.

Julottan t. ex. är väl ett av de tillfällen, då man kan förmoda att matutinen skall komma till användning. Efter att förgäves hava letat efter en antifon, talande om julens stora ämne, får man nöja sig med en som lika bra passar på vilken söndag eller vardag som helst. Detta torde komma att bereda mången stor besvikelse.

Som sammanfattning av det sagda vill jag såsom min uppfattning framhålla, att framför allt dessa båda förbättringar ovillkorligen måste påyrkas före ett slutligt fastställande, nämligen: 1) En avdelning antifoner de tempore måste tillfogas. 2) Psalteriet måste grundligt omredigeras enligt be-

stämda och konsekvent följda principer.

Några spridda anmärkningar må ytterligare tillfogas.

Kommittén har, om än i alltför stympat skick, i matutinen upptagit ps. 95 (efter begynnelseorden kallad »Venite»). Denna psalm har av ålder sjungits i början av matutinen under särskilt rikt utbildade former av psalmtönerna och inramad av en kort antifon, det s. k. invitatoriet. Invitatoriet har av kommittén fullständigt strukits. Åtminstone juldagens invitorium (»Christus natus est nobis: venite adoremus») hade väl kunnat bibehållas för att förläna julottan en högtidligare prägel än andra dagars matutin. Skulle icke julinvitatoriets ord förlänat det följande jublet ännu mera eftertryck?

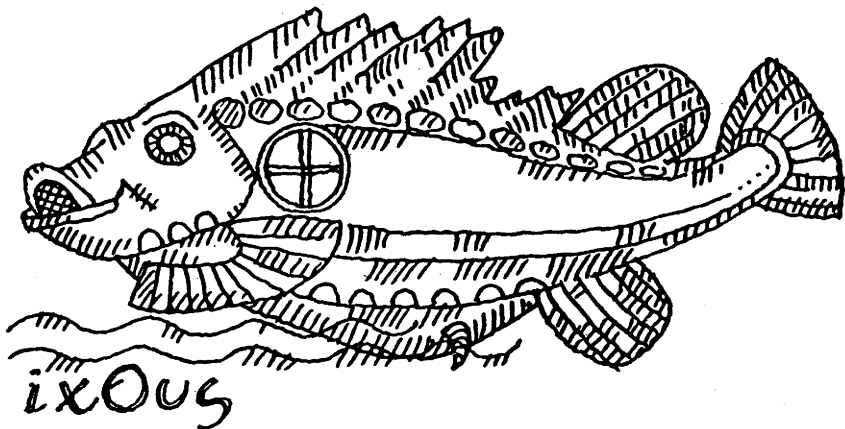
I vespren och kompletoret förekommer den sköna antifonen »Salva nos, Domine, vigilantes». Vad anledning finnes att sönderstycka denna för växelsång så som skett tvärtemot bruket vid de övriga i psalteriet införda antifonerna? (Detta är ett återfall till en av 1914 års mindre lyckade traditioner).

Den plats, som den gamla vigvattensantifonen »Asperges me» fått i kompletoret synes rätt egenomlig. Skall den infogas i kompletoret, sådant kommittén har detta, så torde väl den naturliga platsen vara efter syndabekännelsen (alltså emellan n:r 5 och 6).

Såsom en brist måste det framhållas att kompletoriets responorium breve icke erhållit någon musik. Såsom det nu står där torde det antingen komma att helt utföras av prästen eller ock bortfalla. Bägge delarna äro mindre tillfredsställande. En högst egenomlig anvisning återfinnes å sid.

22 i Vesperaleet. Det heter där: »Därefter Litaniebön, varvid följande form kan användas, eventuellt utökad med lämpliga av tid och omständigheter föranledda böner i litanieform». Är det meningen att åt de enskilda prästerna och kantorerna överlämna utformandet av dessa tillägg i litanieform? I så fall synes anvisningen i hög grad betänklig.

Tvenne viktiga saker ha här icke blivit upptagna till behandling nämligen dels böneavdelning, dels kommitténs tillvägagångssätt, när det gäller att anpassa de gamla melodier till antifoner o. d. efter de svenska orden. Båda dessa saker förtjäna att uppmärksammas. Möjligen blir denna tidskrift i tillfälle att framdeles behandla dem.
Knut Peters.

Kyrklig Symbolik.

När förr tappra män bådades upp att i ofredstider försvara sitt och de sina, hände det att anföraren, så vet man att berätta, aftonen före det stora och avgörande slaget lät kalla samman sina män och bjuda dem att var och en gå att hämta av det de ägde det mest dyrbara och bära det fram till lägerplatsen. Befallningen åtlyddes och snart var på platsen framför härföraren samlad en skatt, så stor och skimrande skön att dess värde ej kunde bestämmas. Denna stora skatt tog sedan härföraren och gick åstad att gömma den på ett säkert ställe och en plats, endast känd av honom själv. Under den

följande dagens strid skydde männen, som genom denna dolda skatt voro länkade vid varandra med starka fast osynliga band, ingen fara utan drevo med stort mod fienden ur sitt land. Det var i sådana nattliga timmar ordet *Sacramentum* föddes. Och födelse-timmans händelser kasta i viss mån ljus över ordets innebörd. Vad är väl *sacramentum* annat än *dold skatt*?

Sacramentum är också ett av de få ord som något så när helt kan täcka allt det, Kristus lämnade sin stridande församling på jorden att vårda och bruka. Om denna församlingens uppgift alltfört är att

bruka och vårda Kristi gåvor, det är att bevara dem i deras egenskap av för denna värld dolda skatter, då måste *symboliken* komma att intaga en mer bemärkt plats i församlingens liv, än den nu gör. Ty symboliken växte fram under församlingens »barnaår» till ett medel att icke blott i bild förtydliga innebörden av Kristi väsen och lära utan även att genom främlingen oförstående tecken och märken slå skydd och mur kring det heliga.

Det vore en landvinning för Kristi sak i vår tid, om de symboliska bilder, som i rikt mått pryda våra kyrkor och kyrkliga redskap, finge för den nu levande församlingen bliva en källa till undervisning och ett medel till att avskilja, hålla heligt, Kristi gåva till oss.

För att giva en föreställning om den kristna symbolikens rikedom och väsende torde det vara nog att inför denna tidskrifts läsekrets inskränka sig till ett berörande av vissa enstaka, från skilda områden hämtade symboler, vilkas skönhet och innehållsrikedom göra dem för den kristne särskilt kära. Det skulle nämligen vara ett alltför stort företag att söka beröra allt det av symboliska bildframställningar, som möta oss i Guds hus. Hela kyrkan är som anläggning betraktad av symbolisk innebörd, varje dess del har något att förtälja av symbolisk art, alla de olika element, av vilka Kristi läras byggnad är uppförd äga sina tecken och märken, alla de heliga, som en gång varit Guds utkorade, hava slutligen sina symboler, visande hän mot deras gärning eller arten av deras offerdöd.

Bland Kristusymbolerna kunna vi särskilja tre grupper, de som beröra Hans namn, Hans väsen och slutligen Hans lära och gärning.

Av symbolerna för Hans namn vilja vi först stanna vid monogrammet XP, vilka grekiska bokstävers motsvarighet i vårt alfabet äro CH och R, begynnelsen till ordet CHRistus. X och P flätades ofta tillsammans samt inskrevos i en cirkel, oändlighetens tecken, en kombination, som pekade tillbaka på Kristi tal om, att Han var till före världens begynnelse. Ej sällan finna vi detta monogram kompletterat med ett A och Ω, en anordning, som syftar på ordet: Jag är A och O, begynnelsen och änden.

IHS kan ock i viss mån kallas ett Kristusmonogram, vars ursprungliga betydelse antagligen var Jesus Hominum Salvator (Jesus, människornas Frälsare), eller möjligen utgjorde begynnelsen till namnet ΙΗΣΟΥΣ. Dock hava många andra försök till de tre tecknens uttydande gjorts, av vilka de följande äro de vanligaste: Jesus Hortator Sanctorum (Jesus, de heligas förmanare), Jesum Habemus Socium (Vi hava Jesus i sällskap), In Hoc Signo (Vinces.) (I detta tecken skall du segra), samt den svenska allmogens egen tolkning, Jesus, Herrens Son.

Det Kristustecken, som allt sedan fornkristen tid varit mest älskat är dock *fisken*. Att med bestämdhet uttala sig om dess ursprungliga symboliska betydelse torde vara väl vågat, men antagligen är fiskens bild som kristen symbol en rebus. Det grekiska ordet ΙΗΣΟΥΣ kan nämligen bliva ett akrostikon d. v. s. dess bokstäver kunna utgöra begynnelsebokstäverna till orden ΙΗΣΟΥΣ · ΧΡΙΣΤΟΣ · ΘΕΟΥ · ΥΙΟΣ · ΣΩΤΗΡ (Jesus Kristus, Guds Son, Frälsaren). Men orsaken till symbolens flitiga användning torde ligga däri, att fiskens tecken därjämte förde den kristnes tanke på så mycket av

betydelse i Jesu liv och gärning. Så pekar fisken hän på bespisningsundret, fiskafänget, nattvardens instiftande och annat, vartill kom att tecknet, placerat på avsomnades hållar kunde bliva en predikan om, hurusom dessa i liv och i sin gärning sökt vara visa och goda Kristi tjänare.

Foten trampande på ormskallen är en innehållsrik och talande symbol för hela Kristi gärning. Den för tankarna till Bibelns första blad och till orden: »Denne skall söndertrampa ditt huvud, och du skall stinga den i hälen». Den viktigaste symbolen för Kristi gärning är dock givetvis Korset, men skulle det föra oss alldeles för långt att i detta sammanhang ingå på detta kristenhetens stora seger-tecken och de olika former, som ur det T-formade korset under tidernas lopp vuxit fram.

Man torde kunna säga att evangelistsymbolerna tillsammans äro ett gemensamt tecken för Kristi ord och Kristi lära. Om man utgår från begynneorden i Johannevangeliet om Ordet, som blev kött, kunna evangelistsymbolerna få en sin förklaring så, att man i den första kristna församlingen ville genom dessa tecken under-

stryka att nu hava Kristi ord tagit jordisk gestalt, det är, tagit gestalt i de fyra elementen, vattnet, elden, jorden, luften. Ty vad är väl Matteussymbolen annat än vattumannen, Markuslejonet tecknet för elden, Lukasoxen för jorden och Johannesörnen för luften?

Till slut må en önskan uttalas, att vår kristna symbolik i vidare kretsar tack vare upplysningsarbete från prästers och lärares sida måtte bliva ett medel för oss människor till uppbyggelse, lärdom och trons stärkande. Livet är svårt att leva. Vi måste utnyttja varje medel till att rusta oss. Symboliken är ett av de bästa.

Symboliska tecken och märken äro ingalunda att leka med. Därför bör ock varje tecken placeras på rätt plats och på värdigt sätt. Man väver icke in centrala kyrkliga symboler i korets matta, utan att därmed förtjäna medkristnas medömkan. Detta vare nog sagt för att framhålla betydelsen av att vi i likhet med våra fäder böra hålla de kristna tecknen och symboliska bilderna heliga¹.

K. M. Westerberg.

I anledning av Handboksrevisionen.

I.

Den Diskussion, som i anledning av handboksrevisionen anordnats gemensamt av Kyrkosångens Vänners Centralkommitté och Linköpings stifts teologiska sällskap hade på förekommen anledning måst förläggas till Norrköping, där S:t Hedvigs nybyggda,

ståtliga församlingshem upplåtits. Kontraktsposten C. R. Sundell, Ö. Eneby utsågs att leda förhandlingarna.

Den förste inledaren, *Biskop Hj. Danell*, begynte med ett klarläggande av gudstjänstens begrepp. Gudstjänsten, synnerligast högmässan, är mötet mellan

¹ Överstycket till denna artikel är tecknat av förf.

Gud och hans församling. Den är ock församlingens tillbedjan inför Gud. Ett möte äger här rum under ömsesidigt givande och tagande. Församlingen ger det förkrossade hjärtat. Gudstjänsten såsom församlingens tillbedjan anger mera sakligt vad som är gudstjänstens innebörd. Dock bör tonvikten ligga på församlingens mottagande. En tillbedjan inför Gud, när den är av rätt art, betonas alltid det sakramentella: Gud blir stor. Detta gäller ej endast de högsta formerna av bön: Tacksägelse och lovprisning, utan ock begäran, tyskarnas »Bittgebet» och åkallan, ropandet ur nöden. Tillbedjan i gudstjänsten omfattar alla bönegestalter på vilket trappsteg av bödens himlastege man än är.

Varje annat moment i gudstjänsten må vara behärskat av bön. Det gäller syndabekännelse, trosbekännelse, men det gäller ock skriffläsning och predikan. Ingen annan predikan må utföras i en kristen helgedom än den som är född under tillbedjan. Och är det en kristen lärjungaförsamling, så skall den komma och ta emot ordet såsom Guds ord. Nattvarden är brännpunkten för tillbedjan.

Det sagda gäller även alla de heliga handlingar åt vilka vår kyrkohandbok givit gestalt. De skola bäras av tillbedjan.

Kunna och böra de nuvarande formerna från denna synpunkt modifieras? Såväl fasthetens historiska kontinuitet som ock en livets rörlighet måste fasthållas. Reformationen bevarade kontinuiteten men i dess grundsats ligger ock kravet på en livets rörlighet.

Vår tid ropar på förändringar även på det liturgiska området. Varje kyrkomöte har haft att behandla ett flertal handboksfrågor. Detta bevisar ett levande intresse för vårt gudstjänstliv. Man kräver bättre former för detsamma. Detta är glädjande. Mindre tilltalande är att reformivern icke alltid motsvaras av förstånd. En högeligen önskvärd reform kan när man börjar överväga följerna medföra mindre önskvärda konsekvenser.

Intet författarskap är heller så grannliga som att skriva liturgiska formulär, vilka skola stå kvar under tider.

I stort sett kan det ifråga om högmässan nu ej bli tal om att ändra gången av det hela. Ty sådant skulle sára de frommaste av vårt kyrkfolk, men också därför att högmässan är ett verk ej av vår tid, men av kristenheten under årtusenden.

Högmässan tarvar dock på en viktig punkt en komplettering. Efter Kyrie er-

fordras ett absolutionsord. Slutorden i »Jag, fattig, syndig människa» Den evige, allsmåttige Gud . . . borde då ändras antingen så att de bortfölla eller så att de infogades i den till Gud direkt ställda bönen. Kravet på ett absolutionsord är gammalt och har blivit starkare, men det är svårt att finna övergång till Gloria, särskilt då prästen ej sjunger. Absolutionsordet borde helst vara ett kraftigt bibelord.

Det vanligaste *Introitus*: Helig, Helig, Helig . . . innebär stora svårigheter. Det är omöjligt att här i början nå upp till den höjd, som kräves. Stämningen blir ofta mera en estetisk än en bärare av tillbedjan. Denna *introitus* kunde möjligen förvandlas till en av prästen (vänd mot altaret) framburen åkallan: »Helige, Helige, Helige . . .»

Är en högmässa fullständig först i förening med nattvardsfirning? Fasthålla vi den evangeliska grundsatsen att Gud ger sin nåd oavkortad såväl i ordet som i nattvarden, så följer att såväl en högmässa utan nattvardsfirning, som ock en nattvardsgång utan predikan var för sig äro fullständiga gudstjänster. För skriftermål — utan skrifftal — behöver plats beredas i högmässan, varjämte en allokution bör införas före nattvardsmässan.

Allmänna kyrkobönen behöver revideras till mera innerlighet. Likaså högtidsbönerna.

I dopritualet gäller det framför allt att finna en annan form för ingressen. Men det är svårt att finna ord som ej skymma undan det faktum att barnet är fött till en syndig, farlig värld.

Det av Biskopen preliminärt uppgjorda nya dopritualet, vilket föredrogs, följde i sin disposition det gamla ritualet. Ingressen utgick från bibelordet: Gud vill att alla människor skola bliva frälsta . . . Instiftelseorden inleddes med *Sursum corda*. Handpåläggnings försiggick under uttalandet av välsignelsen och Fader vår hade inordnats mellan bönen efter vattenönsningen och tacksägelsen.

I Iniatiationsakterna torde ett nytt kapitel tillkomma: »Huru församlingsassistent inställes i sitt kall», varjämte anvisning skulle ges för huru prästvigning skulle kunna inordnas i allmän gudstjänst.

Docenten Gustaf Lindberg begynte med att framhålla att tiden ej är så gynnsam för revision, helst om den skall forceras att vara färdig till 1926 års kyrkomöte. Denna period av det kyrkliga livets och teologiens utveckling kan säkerligen karaktäriseras såsom en stark

brytnings- och nydaningsperiod, medförande betydliga omvärderingar inom dessa områden.

Situationen på teologiens område torde — med reservation för alltför bokstavlig tolkning — kunna karaktäriseras så, att de exegetiska grenarna genomgått sin Sturm- und Drangperiod, och kommit till relativa resultat. De principiella synpunkterna, metoderna, o. s. v. äro erkända. Resultaten börja kunna överblickas.

De för kyrkans liv fullt lika viktiga systematiska grenarna ha börjat draga konsekvenserna. Och det är därvid av synnerlig vikt att ge akt på att denna nyorientering *oförtydligt* synes gå till ett starkare uppskattande av Kyrkans bekännelse och erfarenhet.

Därmed följer en relativ avspänning i striden mellan kyrklig församlingstro och teologisk forskning. — Men härmed följer ock en mindre negativ ställning till de härdvunna formerna, än den som karaktäriserat vår tid. Mycket tyder på att den kommande tiden skall se på många av dessa gamla uttryck för Kyrkans erfarenhet och tro med andra ögon än vi.

Härtill kommer att de liturgiska frågorna just nu begynt att på allvar diskuteras bland oss, och tecken tyda på att intresset för dem är på väg att tränga ut också bland vårt kyrkfolks vidare lager. Sker så då stå vi framme vid en ny epok i Kyrkans liv. Det är som de uppmärksamma iakttagarna kunna betyga höljessvallen av en mäktig rörelse i tiden, som nu nå oss.

Om vi ej misstaga oss, befinna vi oss alltså nu i begynnelsen av en liturgisk nydaningsperiod, och rörelsens signum är i enlighet med liturgiärens väsende ett starkt konservativt drag, ett uppsökande av de gamla formerna, en vändning från subjektivitet till sökande av det objektiva, det auktoritativa.

Säkerligen skulle därför en handboksrevision vunnit på ett dröjsmål. Men vissa frågor hava trängt sig i förgrunden och fordra lösning.

Man ser också att årets Kyrkomöte motiverat den allmänna revisionen mera såsom en oundgänglig konsekvens av dessa särskilda reformkrav. (Kyrkomötets skrivelse n:r 35.) Tacknämlig var den av Biskop Danell framförda motionen om en allmän revision, då den hindrade förhastade beslut av Kyrkomötet, som ju hos oss motsvarar den romerska Sacramentum Rituum Congregatio, ehuru icke med fullt denna institutions kvalifikation på området.

Vid sista Kyrkomötet väcktes egentligen blott en motion av direkt kyrkomusikalisk innebörd, nämligen n:r 64 av hrr. Herner och Holmquist. I denna motion yrkas att domkapitlet måtte erhålla rätt att efter ansökan av präst och prövning av varje särskilt fall bevilja vissa jämkningar i högmässogudstjänsten. Utan att göra anspråk på att giva någon uttömmande uppräknig av lämpliga jämkningar föreslår motionärerna följande: 1) Rätt att använda Introitusformeln: »Käre vänner . . .» även i andra fall än handboken föreskriver. 2) att i större utsträckning använda syndabekännelsen »Barmhärtige Gud». Och »Gud var mig nådig». 3) att förbigå församlingens partes vid responsorier och Benedicamus vid sådana tillfällen då kyrkobesökarnas antal är så ringa att dessa moment ej kunna få ett värdigt liturgiskt utförande samt att prästen skall kunna *läsa* »Herre förbarma dig». — 4) Rätt att som Credo-psalm använda även psalm 22, eller 194:4 eller 324:5. 5) att i andra högmässan, när duplikation äger rum utbyta Allmänna Kyrkobönen mot den vid aftonsång förekommande (Med uteslutande av sista ledet). 6) att likaledes vid duplikation i andra högmässan utesluta Epistel och Gradual.

Kyrkomötet yttrade sig (skrivelse n:r 35) avstyrkande rörande punkterna 3, 5, och 6 under motivering att det finner den principen ur liturgisk synpunkt otillfredsställande att församlingens rätt till gudstjänst efter vanligt formulär skulle göras beroende av om prästen duplicerar eller ej.

Däremot uttalar Kyrkomötet önskvärdheten av att en kommande handboksrevision tager under övervägande införandet av den bestämmelsen att i stället för sv. psalm 17 må kunna brukas även *annan credopsalm* och fäster uppmärksamheten främst på psalmen 22.

Denna motion berör sålunda tre punkter av kyrkomusikalisk innebörd: Introitus, Gradual och Credo. Oavsett frågan om de föreslagna psalmerna passa såsom Credo-moment vilja vi undersöka särskilt spörsmålet om Credos utbytande mot ett antal psalmalternativ ur mera principiell synpunkt.

Den evangeliska gudstjänsten övertog den medeltida mässan i stora drag så att Ordinarium missae upptogs i det stora hela oförändrat, medan de delar av Proprium missae, som upptogos, åtminstone så småningom ersattes av lutherska koraler. Vid denna förändring var man dock medveten om de utbytta delarnas

liturgiska innebörd varför dessa utbyttes mot liturgiska psalmer de tempore. Detta gäller nu först och främst Introitus och Graduale. Man hade i klart sikte dessa delars de-tempore-karaktär. Det torde också vara otvivelaktigt, att Luther just diktade sina första psalmer, främst då högtidspsalmer, såsom ersättning för dessa de-tempore texter. Så för

Advent: Nun kommt der Heiden Heiland, diktades ur adventshymnen: Veni redemptor gentium.

Jul: Christum wir sollen loben, ur julhymnen: A solis ortus cardine.

Pingst: Komm Gott Schöpfer, Heilige, Geist, ur Pingsthymnen Veni creator Spiritus, och Komm Heiliger Geist, Herre Gott ur graduale: Veni sancte spiritus...

Man utarbetade fullständiga gudstjänster de-tempore med bestämda psalmer för varje söndag till Introitus, Graduale etc. Så skedde t. ex. första gången i Keuchenthals Kirchengesänge, en korsångbok från 1573, som kodifierade bruket i Wittenberg. Sedan följde många gudstjänstordningar denna praxis. Förhållandet gestaltade sig på liknande sätt i Danmark (Thomesøns Salmebog 1563 och Jespersøns Graduale 1573).

I Sverige kom detta icke till utarbetande annat än på enstaka punkter, antagligen av brist på psalmer. Man nöjde sig med att anvisa alternativ. Så har Introitus och Graduale övergått till psalmer, men på samma gång mist sin liturgiska karaktär. Dock äro vi i Sverige relativt lyckligt lottade, då de liturgiska momenten dock kvarstått i medvetandet.

Man kan jämföra exempelvis med förhållandet i Danmark, där i Ritualen av 1685 Kyrie, Gloria, Alleluja (!) Credo och Agnus Dei ersatts av psalmer. Mässbegreppet är här försvunnet.

Frågar man efter den nya idén som sammanhåller det hela blir svaret: Predikan. Denna åter upp mässan. Detta är alltså i stort sett den liturgiska utvecklingsgången: 1) det liturgiska ledets utbytande mot liturgisk psalm. 2) alternativa psalmer. 3) psalmvalet fritt. 4) det liturgiska ledet förlorat.

Denna utvecklingsgång kan iakttagas hos oss beträffande Introitus och Graduale, vilka som liturgiska led uppmjukats, — predikan behärskar dem.

Nu gäller frågan *Credo*. Skola vi slå in på den angivna vägen? Onekligen är *Credo* nu ett liturgiskt moment av stort värde. Ingen kan neka till att detsamma betecknar en stegring och är en av gudstjänstens höjdpunkter.

Introitus. Detta moments de tempore princip och sammanhang med mässan har redan starkt uppmjukats. De gamla Introitus motsvaras väl numera av ingångspsalmen, som ju har de-tempore-karaktär. Genom den sista handboksrevisionen har ju Introitus dock åter begynt komma in i den svenska högmässan. Frågan är nu: vilken väg skall man gå? Skall anordningen bibehållas, bör den givetvis utökas helst, och slutligen, så att varje söndag får sin bestämda Introitus. Men då torde detta ock draga med sig frågan om Graduale liturgiska bestämmande. Då äro vi inne på omdaning av vår gudstjänst till genomförd de-temporeprincip. — Då man icke kan önska att psalmerna inskränkas, torde vägen vara mera bestämda anvisningar beträffande valet av psalmer. Det fria valet skulle då inskränkas till speciellt predikstolspsalmerna. En början i denna riktning är gjord i Evangelieboken.

Vad kan i den nuvarande revisionen göras såsom första åtgärd? Utvidgande av antifonierna till kyrkoårets olika tider, ehuru detta naturligtvis ej kan bli fullt tillfredsställande, då somliga söndagar ej passa in i tidsstämningen. Vi vore därmed i färd med att återvinna ett värdefullt liturgiskt moment som sedan 1614 blott rudimentärt funnits. Frågar man sig i vilken form som dessa antifonier skulle kunna återbördas åt oss så synes den lämpligaste vägen vara att uppsöka de gamla Introitusantifoniernas texter och musik. Musikaliskt sett föreligger här visserligen den svårigheten att mässans övriga gregorianska musik under tiderna i så hög grad förvanskats. Dock borde en alternativ serie av gregoriansk musik för dessa antifonier finnas jämte de nykomponerade, moderna. Härvid borde gammal svensk tradition uppsökas.

Vid *Offertoriet* gälla ej samma betänkligheter mot den gregorianska sången som vid Introitus. Här hör den med sin mystik till. Alltså: ett offertorium, alternativt eller vid sidan av tillredelsepsalmen. Men för detta är tiden ej nu mogen.

I hög grad aktuellt är däremot kravet på revision av *Litanian*. Nu är den ett lappverk, den bör göras till det konstverk den egentligen är. Även dess melodier synes vara långt ifrån lyckligt reviderad.

Ett *crux*, som liturgien nu måste bära är den nya bibelöversättningen.

Starkt framträder detta i antifonierna till begravningsmässan. Ex.:

Att leva det är för mig Kristus.
Och att dö det är mig en vinning.

Jämför därmed det gamla:
För mig är livet Kristus
Och döden är mig en vinning.

Borde ej här dispens kunna erhållas från slavisk bundenhet vid bibelordet? Sådant har dock kyrklig hävd.

En annan punkt där den gregorianska sången utan betänkligheter kan återupptagas är i bigudstjänsterna. Det nya Vesperale med Psalterium (vars många tryckfel livligt må beklagas) gå här en medelväg, varom man kan ha olika meningar. De äro naturligtvis ej det sista ordet utan allenast ett steg på vägen.

Denna fråga blir vid en handboksrevision aktuell så till vida som spörsmålet uppstår om dessa gudstjänstformers införlivande med handboken, och att återvinna för det svenska gudstjänstlivet de gamla oite- och aftonsångerna. T. v. kunde de användas alternativt med de vanliga predikogudstjänsterna.

I den följande diskussionen framhöll Dr. *I Wallerius*, Göteborg, det olämpliga bruk som i vigselformuläret och i konfirmationsritualen göres av den ur bibeln hämtade liturgiska formeln: *I Guds, Faderns och Sonens och den Helige Andes namn*. Behovet av revision av vigselformuläret framhölls jämväl av Dr. *J. Sjöholm*, Norrköping.

II.

Nattvardsgudstjänsten.

Bland den mångfald av liturgiska frågor och reformförslag i fråga om handbokens olika delar, som motionsledes framfördes vid föra årets Kyrkomöte blevo egentligen endast två föremål för utförligare behandling. Det var de som rörde våra sakrament: dopet och nattvarden. Båda hade bragts på tal i ett flertal motioner, dopfrågan av 4, nattvardsfrågan av 3, båda föranledde dubbel utskottsbehandling, fast av skilda skäl, båda gävo anledning till mycket livliga debatter och båda hamnade till slut i den beslutade allmänna och var samma revisionen, ehuru frågorna på flera håll ansågos så viktiga att deras avgörande ej utan våda kunde uppskjutas.

Denna Kyrkomötets uppmärksamhet av dessa frågor torde åtminstone kunna få tagas till intäkt för att de inom vida

krätsar av vår Kyrka äro högeligen aktuella, samt att deras liturgiska utgestaltning för närvarande är sådan att den kräver en omdaning för att om möjligt även därigenom själva sakramenten må tillförsäkras en annan ställning i vårt folks liv än de nu äga.

Jag kommer i det följande att närmast uppehålla mig vid den fråga som berör altarets sakrament, och här koncentrerar sig ju spörsmålet omkring frågan om skriftermålets ställning och betydelse.

LÄGET.

Nattvardsbordet är på många håll i vårt land fruktansvärt övergivet. Det ligger ju alltid en fara då en enskild vill generalisera sina erfarenheter och intryck, men när det gäller nattvarden nödgas man nog i det hela ge Pastor Primarius Widner rätt när han i kyrkomötesdebatten (den 5/11) yttrade: »Det är nog därvidlag illa ställt överallt i vårt land, kanske med undantag för Göteborgs stift». — Det finns ljuspunkter också i andra trakter, men jag tror vi måste erkänna att de förekomma fasa-väckande sparsamt. På landet förekomma t. o. m. rätt stora församlingar med ett fåtal nattvardsgångar om året. I de mindre understundom bara en enda: vid barnens konfirmation.

I detta sammanhang ha vi givetvis att sysselsätta oss med en enda fråga, nämligen den: I vad mån kan den nuvarande liturgiska utgestaltningen av nattvarden vara skuld till detta? Svaret gestaltar sig förvisso olika för landsbygd och för stad.

För landsbygden har det svaret legat nära till hands: Den nuvarande anordningen med skriftermål föregående högmässan är alltför lång och verkar trötande och därför avskräckande. Å andra sidan är det uppenbart att den möjlighet till förkortning, som ligger i anordningen av nattvardsgång utanför högmässan, icke har slagit igenom på landsbygden, där icke kyrkbyn varit tätare bebyggd. Orsaken är nog inte bara konservatism, det är så många praktiska småsaker som samverka. På landet kan ofta prästen inte sätta i fråga att kyrktjänarna, som understundom ha lång väg till Kyrkan, utan vidare skola komma till en extra tjänstgöring. Det fattas ljus, o. s. v. Att samla folk på söndagseftermiddagen betyder också understundom att högmässan utödes. Därför har nog flestades prästen av många skäl dragit sig för denna nattvardsgudstjänst. Skall jag alltså våga döma av mina iakttagelser

och av kyrkonotiserna, så är på landet nattvardsgång utanför högmässan icke regel. Den vägen är för oss landsortspräster ej framkomlig, om vi vilja vinna större deltagande i nattvardsbegäendet.

I städerna ligger saken till på ett helt annat sätt, nära nog rakt motsatt. Där äro nattvardsgångarna vid högmässan flerstädes sällsynta undantagsfall. En skånsk stadspräst sade mig i somras: Hemma är det absolut otänkbart med nattvardsgång vid högmässan. Detta yttrande torde ej heller få generaliseras. Men uppenbarligen har i städerna den förkortade formen vunnit vidsträckt utbredning och blivit den förhärskande. Emellertid har detta medfört en fara: nattvarden försvinner ur många församlingsmedlemmars medvetande. (Ett drastiskt exempel härpå gav Pastor Primarius Widner i den citerade kyrkomötesdebatten). Det är nu dock alltför så att högmässan, förmiddagsgudstjänster, i församlingens medvetande intar en särställning. När därför nattvarden skiljes från högmässan kommer den småningom att till sin betydelse inordnas i jämhöjd med aftonsång, ungdomsgudstjänster o. s. v. Och allt detta andra står mångenstädes i folks ögon som något som är till för den, som ej har tillfälle att infinna sig i högmässan. Men härigenom skärpes ju uppfattningen av att nattvarden är något, som ej angår församlingen i dess helhet, utan blott ett fåtal. Har jag fattat det rätt, så är det närmast detta som ligger bakom Biskopens i Lund motion vid sista Kyrkomötet. För staden synes läget alltså vara detta: medan å ena sidan en återgång till nattvardsfirning med skriftermål vid högmässa är omöjlig, så hotar å andra sidan den nuvarande anordningen att skymma undan nattvarens centrala betydelse i församlingen.

Den nuvarande anordningen är otillfredsställande.

Mot den nuvarande anordningen torde ock berättigade anmärkningar kunna göras. För landsorten: Det kan inte nekast att en högmässa med nattvardsgudstjänst i en kyrka där en präst ensam skall officiera är ett psykiskt och fysiskt kraftprov. Betänk hur det är för honom vid den årliga konfirmationen: På lördagen förhör och tal, med den spänning som hör stunden till. På söndagen skriftetalet, högpredikan och tal till konfirmanderna och så kanske som extra påbröd duplikation av högmässan i annexan. Det är orimligt begärt, för så vitt prästen

verkligen i alla dessa 6 predikningar och tal skall ge något genomtänkt och genomarbetat. Vid duplikation kan ej heller en störande brådska vid nattvardsgången undvikas.

Men det är naturligtvis ett icke mindre kraftprov för *dåhörarna*, i all synnerhet om man tänker på konfirmanderna; pojkar och flickor i 14, 15 års åldern ha ju en allt annat än obegränsad förmåga att ta emot. För de äldres förmåga har jag fått en stor respekt. De gamla kyrkogångarna, kanske tränade från »stormötena» ha en fast otrolig förmåga att verkligen höra på. Vårre är det ju för det oroligt jäktade släkte som saknar denna träning. För dem går det mesta förlorat, fruktar jag. Under alla omständigheter skulle en koncentration för dem liksom för prästen innebära en vinst.

Rent *liturgiskt* sett är den nuvarande anordningen med skriftermål omedelbart föregående högmässa icke alldeles tillfredsställande. Det finnes ju en gammal liturgisk regel som säger: Ne his idem. Det skall vara psykologisk följd i det hela. Ur denna synpunkt är det då olyckligt med de dubbla syndabekännelserna. I all synnerhet som den första av dem åtföljes av en avlösning i mycket högtidliga ord, medan den andra, vare sig man väljer Ps. 51 eller »Barmhärtige Gud», totalt saknar varje tillstymmelse till avlösning. Här är sålunda en uppenbar avmattning i stället för progress.

Annu en anmärkning måste göras. Det är i de allra flesta fall ogörligt att av nattvardshögmässa med föregående skriftermål skapa en liturgisk enhet. Det blir kastningar hit och dit. Först det allvarstunga skriftetalet, som för fram till syndabekännelsen och avlösningen. Så leder altartjänsten tankarna åt annat håll. Den blir en förberedelse för predikan, som kanske talar om mission och diakoni, och så skall plötsligt tråden från skriftermålet knyts vid i nattvardsmässan. Ofta äro då intrycken från skriftermålet splittrade. Naturligtvis behöves det ej gå så. Väljes skriftetalets text, psalmerna och högpredikans ämne med omsorg kan allt smälta samman till en skön enhet, men frestelsen är för nuvarande stor att låta en sådan nattvardsgudstjänst falla sönder i sins emellan osammanhängande delar. I sitt anförande i Kyrkomötesdebatten (den 5/11) har Dr. Leufvén vidrört detta förhållande, då han säger: »Svårigheterna ligga på ett principiellt plan, vilket man måste hava klart för sig. Det råder nämligen en

oklarhet i den svenska högmässan. Det finnes två poler, som knappast med fördel kunna låta sig förenas. Högmässan skall antingen vara en nattvardsgång eller också en predikogudstjänst och mellan dessa två poler har utvecklingen stått och svängt.» — — —

Vad här senast sagts gäller nu alltså nattvardsgång vid högmässa med omedelbart föregående skriftermål. Hur ställer sig saken vid nattvardsgång utan samband med högmässa? Den liturgiska anmärkning, som här kan göras är väl snarast av historisk art. Församlingen förklarar, där denna nattvardsgudstjänst blir förhärskande snart känslan av att altarets sakrament är högmässans, församlingsgudstjänstens och församlingslivets höjdpunkt. Det blir satt om också ej på avskrivning, så i skymundan. Det historiska sambandet brytes: det var dock nattvarden som en gång skapade högmässan. Nu brytes den ut ur sitt historiska sammanhang. Denna känsla förstärkes i hög grad därav att denna stympade nattvardsgudstjänst i sin liturgiska utgestaltning har mycket litet gemensamt med högmässan i dess vanliga form. Det inskränker sig till den för båda gemensamma syndabekännelsen, *Benedicamus* och *Benedictio* (jämte psalmer).

De framkomna förslagen.

De vid Kyrkomötet motionsvis framkomna förslagen i denna fråga åsyfta en ändring av den art att nattvardsgudstjänst skulle kunna firas i samband med högmässa men så att hela gudstjänsten ej skulle behöva kännas tröttande lång. Det av Kyrkomötet antagna förslaget avser skriftermålet inlemmande i högmässan på så vis att skrifttalet *under vissa omständigheter* bortfaller, en absolution insättes efter Kyrie och en allokution, eller nattvardsförmaning, införes omedelbart efter offertoriepsalmen.

Redan under debatten i Kyrkomötet framfördes emellertid rätt allvarliga *betänkligheter* emot förslaget. Framför allt befarades från flera håll att resultatet skulle bli att skriftermålet och skrifttalet så småningom skulle dö ut. Framför allt betonades detta av Dr. Stadener. Han säger: »Om en sådan utveckling skulle inträffa, att skrifttalet med skriftermål realiter försvinner, så beklagar jag det på det högsta. Jag beklagar det först och främst från rent liturgisk synpunkt, då det icke är något tvivel om att anordningen med skrifttal och skriftermål utgör ett förnämt och verkligen väl utformat element i vår li-

turgi. Jag beklagar det också från historisk synpunkt. Det skulle vara det sista spåret av det gamla biktinstitutet, som på detta sätt skulle försvinna ur kyrkan.» —

Till denna invändning måste jag lägga den att detta förslag ej tar sikte på landsortens ovan antydda svårigheter. Är det riktigt, vad jag nyss tillät mig påstå att nattvardsgång i landsorten som regel firas vid högmässogudstjänsttid, då kunna vi ej bli hjälpta så länge det av Kyrkomötet uppställda villkoret kvarstår. Tillståndet till brukande av denna form för nattvardsfirning, skulle nämligen av domkapitlet meddelas de församlingar, där nattvardsgång anställas även på annan tid än i sammanhang med den allmänna gudstjänsten. I den liturgiska nämndens betänkande stod det därjämte *regelbundet* anställas. Ordet efterlystes i debatten av Bishop Billing, och, si, det befinns bortslarvat av tryckfelsnisse; trots detta kom det dock ej med i Kyrkomötets beslut. Förstår jag saken rätt så skulle landsortens kyrkfolk alltså fortfarande stå inför precis samma svårigheter som hittills, för så vitt den ej vill försöka sig på att skapa en regelbunden sed av nattvardsgångar utan samband med högmässan. Och därtill: den församling, som törhända haft en regelbunden sed med nattvardsgudstjänster utanför högmässan, skulle om intresset överflyttades till högmässogudstjänsternas nattvardsgångar se sig nödgad att återgå till högmässogudstjänst med föregående skriftermål, därest de andra nattvardsgudstjänsterna upphörde. Det synes mig därför som om detta förslaget lede av en inre motsägelse.

Under kyrkomötesdebatten framkommo emellertid ytterligare en del förslag. På ett av dessa ber jag att få peka. Det är det av Dr. E. Leufvén i ovan citerade anförande framförda. Han yttrar: »Om vi vilja hava kvar nattvardsgudstjänster i form av högmässa, måste också tyngdpunkten falla på nattvarden, och man måste erkänna, att denna jämte sitt liturgiska eller homiletiska appendix, skriftermålet, måste få den centrala platsen. Men då måste också den andra faktorn (predikan) försvinna. — Om eventuellt någon av herrarna skulle känna sig chockerad inför en sådan tanke, vill jag endast säga, att man icke bör bliva chockerad av Luther och Olaus Petri, ty det finnes en fullständig och bestämmd tradition för denna tanke. — För mig pekar ju konsekvensen snarast på den möjligheten, att predikan kan bortfalla, för att man

skall få behålla de ostridliga liturgiska värden, som ligga i skriftermålstalet». —

Jag måste livligt beklaga att detta förslag framfördes så sent som i sista debatten och ej kom till utförligt bedömande i Kyrkomötet. Avsikten med det samma skulle väl om jag ej missförstått det, vara att nattvardsgudstjänsten skulle med infogande av skriftermålet i högmässans liturgiska ram för övrigt helt följa dess ordning, blott att predikan då skulle utgå efter tron.

Bedömer jag detta förslag ur de ovan anförda synpunkterna så faller i dagen

1. att skriftermålet skulle bevaras på den gamla framskjutna platsen och ej skymmas undan.

2. Genom inarbetande av skriftermålet i högmässan, skulle den nuvarande tavitologien med de båda syndabekännelserna bortfalla. (Jag tänker mig att ordningen skulle bli: Psalm. — Skriftetal. — Syndabekännelse. — Kyrie. — Avlösning. — Gloria . . .).

3. Gudstjänstens längd skulle ej behöva verka tyngande.

4. Hela gudstjänsten bleve från början till slut inriktad på att vara nattvardsgudstjänst. Den bleve på annat sätt än nu enhetlig.

5. En sådan anordning av nattvardsgudstjänsten skulle bättre än den nuvarande *stympade* formen ge uttryck åt nattvarden såsom *communio*. Ty nattvarden ss. församlingens gemenskap bör väl få komma till uttryck ej blott i gemensamt avlagd syndabekännelse och mottagen syndaförlåtelse, samt i den gemensamma måltiden, men också i gemensamt mottagen undervisning i den dubbla textläsningen i gemensam trosbekännelse samt i all synnerhet i gemensam förbön.

6. Genom skriftetalet i aktens början bleve det allom uppenbart att det vore fråga om en nattvardsgudstjänst. Den ägde redan från början sin säregna prägel.

Man torde ej med skäl kunna påstå att predikan skulle löpa fara att bli undanskymd. Det gäller ju inom överskådlig framtid, på sin höjd en 5, 6 sådana gudstjänster om året.

En allvarligare invändning är att det i stora kyrkor alltid bereder betydliga svårigheter för prästen att göra sig hörd från altaret. Kanske kunde själva skriftetalet förläggas till predikstolen.

Naturligtvis bör spörsmålet upptagas om ej som regel, högmässotexten borde utgöra grunden för skriftetalet, åtminstone de år då evangeliet ej är predikotext.

I allmänhet torde högmässotexterna väl lämpa sig härtill.

Ett par detaljer, som stå i nära sammanhang med det här berörda må till sist få beröras.

Därest problemet om nattvardsgudstjänsten vid högmässan ej skulle komma att lösas i enlighet med den av Dr. Leufvén utstakade linjen vore det högeligen önskvärt att i kap. 5 en anteckning gjordes att nattvardsgudstjänst utan samband med högmässa (eller som handboken oegentligt uttrycker saken: Utan sammanhang med *allmän* (!) gudstjänst), må få firas så att högmässans ordning finge följas från *början* och ej blott från och med offertoriepsalmen.

Talet till konfirmanderna efter predikan vid deras första nattvardsgång må kunna få utgå. (I en nattvardsgudstjänst enligt ovan skizzerat förslag funnes ej plats för det.) Men det borde lämpligen ersättas med ett tal till konfirmanderna och församlingen, vid den första allmänna gudstjänst, som av de nyanmälda konfirmanderna bevisas vid konfirmandtidens början. Här bleve talet med nödvändighet ett välkommen till de unga och ej såsom nu oftast ett röfande avsked. Möjligen kunde till en sådan bestämmelse fogas anvisning om att vid denna gudstjänst före allmänna kyrkobönen må läsas den i kap. 2 förefintliga bönen för »nattvardsungdomen». Bönen borde i så fall omarbetas och göras kortare och innerligare.

Arthur Adell.

III.

Jordfästningsritualen.

Först ett litet önskemål. Låt oss få rätt använda begravningsbönen vid dödfödda barns begravning jämväl vid begravning av barn som dött späda. I frågavarande bön uttryckes skönt och sant de känslor som besjåla menigheten vid sådana tillfällen. Detta är icke fallet med den vanliga bönen, ej heller med den kortare: »Herre Gud, Fader i himmelen», ty båda framhålla vikten av steget in i evigheten, vilket förutsätter ett längre mänskligt liv, som är avslutat. Märkes detta mindre vid den kortare bönen, är det därför att den är kort.

Så ett stort önskemål. Jag vill ha hela begravningsritualen omarbetad. Felen med den närvarande äro: 1) jordfästningsakten kommer för tidigt, då intet liktal hålles; 2) bönen kommer för tidigt och för oförmedlat; 3) bibelorden äro placerade på felaktig plats. Jag föreslår

följande ordning: 1) allokution; 2) skrifteord; 3) mullkastningen; 4) bön; 5) psalmord; 6) Fader Vår; och 7) välsignelsen.

Allokutionen skulle tala till de närvarande om livets värde, dess allvar, dess uppgifter, dess lidanden; och om dess förblivande betydelse för evigheten, om döden och den andra världen. Jag tänker mig olika alternativ, och naturligtvis skulle den kunna ersättas av ett grifftal. Det har sagts att det är omöjligt att stadkomma någon sådan allokution, passande för alla. Men det har också sagts, att prästerna i stället böra säga åtminstone något före jordfästningen. Är det ej att begära för mycket av oss att vi skola utsäga, vad kyrkan ej kan finna ord för? Behöver det vara så märkvärdigt? Kan det icke vara något som samlar tankarna om att vi stå vid en medmänniskas grav? Något allmänmänskligt först. Men sedan ord om vårt evighetshopp. Det har sagts, att begravningsbönen skall omarbetas till större innerlighet. Tag innerligheten och lägg in i den i ett tal till menigheten; det stämmer till andakt och förbereder för det som följer.

Som en naturlig fortsättning av allokutionens senare del böra skrifteorden komma. Det säger sig självt, att nuvarande samling bör underkastas en sovring och komplettering. Om de givas denna plats, komma de att organiskt höra samman med liktalet, där sådant hålles, och hindra detta att sväva bort ifrån det kristliga, vilket annars kan ske så väl i ton som innehåll.

Om jordfästningsorden tåla någon ändring är jag icke beredd att nu yttra mig.

Bönen, som följer omedelbart efter denna jordfästningsakt, kan ju nu bli kort. Den kan ju tillika vara innerlig, och blir det lättare, om den är kort. Vi skola ju akta oss för långa böner, som innehålla reflexioner och smaka föredrag.

Egentligen skulle bönen övergå i Fader vår och välsignelsen. Jag vill emellertid ifrågasätta, huruvida ej lämpligen kunde införas mellan bönen och Fader vår psalmord, antifonier ur psaltaren eller verser ur Sv. Psalmboken. Det bleve en vilopunkt, utmärkt av underbart djup och varm stämning.

Alfr. Johansson.

De rundradierade gudstjänsternas psalmer.

Skovgaard-Petersen säger på ett ställe, att »predikstolen är en utsatt plats». I särskild grad gäller detta om predikstolen i en kyrka vars gudstjänst radieras. Och inte bara om predikstolen. Altaret med sin heliga tjänst och läktaren med sång och musik äro i lika grad utsatta — ja, t. o. m. kyrkbänkarna: den gudstjänstfirande församlingen måste, med eller mot sin vilja, sjunga i radio, om den annars vill delta i församlingssången. Ingen plats i en sådan kyrka är dock så utsatt som nummertavlan. Vad där skall stå vid högmässan, det får inte blott radiolyssnarna, utan hela den tidningsläsande allmänheten veta om. De flesta bry sig väl inte om dessa siffror; men prästen som får lördagstidningen i sin hand, tittar säkert på radioprogrammets psalmer för att se vad andra tänkt,

hur de försökt lösa det alltid lika svåra problemet om en rätt psalmsättning. Det kan då inte hjälpas, att nummertavlan också blir utsatt för kritik.

Då nu denna tidskrift öppnat sina spalter för en ventilerung av frågor rörande psalmvalet vid våra gudstjänster, så är det dock inte för att kritisera aktade ämbetsbröders psalmval, utan för att bidraga till vinnande av klarhet över en viktig detalj i prästens förberedelse till en högmässogudstjänst. De präster, som ha den tvivelaktiga förmånen att tjänstgöra vid radierade gudstjänster, få finna sig i att lämna material till dessa undersökningar.

När jag Kyndelsmässodagen kom till den av mina kyrkor som hade »sen gudstjänst», hade kantorn hört en gudstjänst förut i

radio. Han hade kopplat in närmaste stads kyrka, men han kunde inte förstå hur det var med psalmerna. De sjöngo ej dem som stodo i programmet. Hemligheten var att relästationen hade, honom ovetande, satt in en Stockholmskyrka ist. f. den kyrka hantänkt sig. Stockholmskyrkan hade följande psalmer: 1: 3, 569: —, 328: 3, 502: —, 69: 2 3. Landsortsstaden hade helt andra: 514: 1—4, 510: 1—8, 69: 2, 509: 4—6, 536: 4. Nu var det Kyndelsmäsodagen med dess kvardröjande julstämning och dess ämne: Uppenbarelsen. Såsom *introitus* har då 1: 3 föga med dagens betydelse att göra. 514 är mera i stil med dagen; men med sin skära, fina folkviseton lämpar den sig inte alls såsom inledningspsalm till en svensk högmässa. Möjligen på annan plats i gudstjänsten, men helst vid ungdomsmötet i församlingssalen. *Gradualen*, gudstjänstens huvudpsalm, bör väl återge evangeliets, huvudtextens, tankar och ange söndagens karaktär, vara typisk för densamma. 569, specialpsalm för diako-

nien, har intet med kyndelsmäsodagen att göra, och 510, en adventspsalm, tar ensidigt hänsyn till epistelns »se, han kommer». Medan *predikstolspsalmen* i båda kyrkorna är väl vald, synes valet av *psalmer efter predikan* ha skett väl mycket efter personlig smak. 502 har svårt att försvara någon som helst plats vid en svensk högmässa; passar möjligen vid ungdomsmötet i församlingssalen. Av 509 sluta sig vv. 1—3 närmare till texten än vv. 4—6. Till *slutpsalm* passar 69: 2, 3 bra, men 536: 4 stöter; slutpsalmen bör på en sådan dag kunna ge ett samlat uttryck åt dagens budskap — i tack och lovsång.

Psalmlistan borde, enligt gran-skarens mening, haft följande utseende: 73: 1, 2, 49: —, 50: 3, 62: 5—7, 69: 3; eller kanske ännu bättre: 50: 1—3, 73: —, 48: 1, 69: 2, 3, 63: 13—15.

I ett följande nummer kommer passionstidens psalmval att upptagas till behandling.

D. G.

Recensioner.

Ärkestiftets organistförening: Fyrtio koralförspel. I. (1925. 48 sid. Pris 2: 25. Diakonistyrelsens förlag.)

Den av Ärkestiftets Organistförening utgivna samlingen koralförspel, vars första häfte redan förra året utkommit, skall säkerligen hälsas med tillfredsställelse av våra organister landet runt.

Till organistens svåraste uppgifter hör att på ett för gudstjänsten värdigt sätt kunna förbereda psalmsången med ett väl avpassat preludium. Få äro de, som genom förvärvad kunskap eller benådad

ingivelse behärska konsten, och därför är det lika sällsynt att för detta område få höra något i bästa mening stilfullt som det är vanligt att organisten genom bristande förmåga eller kanske t. o. m. bristande kännedom om preludieringens betydelse avviker från kyrklig stil och gudstjänstlig värdighet.

Mot en preludiesamling skulle kunna invändas, att det är föga förenligt med god stil att söka giva förspelet en en gång för alla fastställd form, ty lika visst som psalmvalet är betingat av textläsning, predikan m. m., lika visst uppträ-

der preludiet under ständigt nya former av hänsyn ej blott till psalmens innehåll utan även med avseende på dess ställning som preludium till ingångs-, gradual- eller predikostolspsalm.

Om det oaktat den ovannämnda samlingen rekommenderas, sker det med förvissning om att den fyller ett behov och att den snarast bör bliva en ersättare för de många mer eller mindre vällyckade försök till preludiesamlingar, som litet varstans gömma sig i organisternas nothyllor. Dessa preludier, byggda på koralmotiv, äga förutom en kyrklig stil, en behaglig form, som i många fall kan anses förebildlig. I så måtto får man hoppas, att den i förordet uttalade önskingen går i uppfyllelse: att föreningens initiativ må kunna bidra till främjandet av intresset för ett värdigt gudstjänstligt orgelspel.

H. W.

Sveriges kyrkor. Konsthistoriskt inventarium med stöd av K. Vitt., Hist., o. Ant: Akademien utgivet av Sigurd Curman och Johnny Roosval. Stockholm, P. A. Norstedts förlag.

Av detta stora inventarium över Sveriges kyrkor ha inalles 21 häften hittills utkommit, behandlande Danderyds skeppslag (mellersta delen), Häverö och Väddö skeppslag samt Långhundra, Erlinghundra och Seminghundra härad i Uppland, Lummelunda ting på Gottland, Kållands härad i Västergötland, Leksands och Gagnefs samt Falu domsaga norra tingslag i Dalarna, Bankekinds härad i Östergötland och Grams härad, norra delen, Värmland samt Storkyrkan, Kungsholms, Hedvig Eleonora och Adolf Fredriks Kyrkor i Stockholm. Senast utgivna äro de, som

omfatta sistnämnda härad och Adolf Fredriks kyrka.

Det finnes intet bättre hjälpmedel än dessa häften att på ett praktiskt och effektivt sätt göra sig förtrogen med gudshusen i vårt land och vinna nödiga förutsättningar för deras studium. Ett noggrannt genomgående av ett ibland dem gör läsaren förtrogen med den väl genomtänkta metod, som följes vid beskrivningarna och inventariseringen, och utväljer man typiska beskrivningar, t. ex. Häverö och Väddö skeppslag (en förnämlig medeltidskyrka och en 1870-talskyrka). Lummelunda ting, Adolf Fredrik och Grums och någondera till, som kan ligga ens intresse närmare, får man å ena sidan goda belägg på skilda tiders kyrkobyggnadstyper och å den andra — och framför allt! — en ganska fullständig och värderik överblick över de olika stilarterna vad möbler, silver och andra lösa inventarier angår, i det att dessa som oftast föreskriva sig ifrån vitt skilda tider.

Att tilläventyrs alltså icke någon för en själv känd och kär helgedom ännu är behandlad, är intet skäl att uppskjuta bekantskapen med det goda och nyttiga verket. Har man som sagt, läst några av dess delar har man utan tvivel vunnit insikter, som förhjälpa en till en klarare blick för ens egen kyrka, dess egendomligheter och skatter, dess stilminnesmärken och tillstånd, dess vård och tarv. Det dittills obegripna börjar tala. Kärleken till och glädjen över templet växer — kanske ibland mängd med smärta över vanvård, som övergått det. Man får eggelser och insiktsfull hjälp till att undersöka mörka vinklar och vrår och vindar och tornkamrar och låta det undankastade komma till sin rätt. Man blir varsam, när det gäller önske-

mål och planer och mån om att finna utvägar att förena moderna tidskrav med tillbörlig vördnad för det gamla. Smaksinnet odlas och

iakttagelseförmågan skärpes, såsom alltid, när ens säkra kunskap växer. O. M.

Årsredogörelse för Sällskapet Kyrkosångens Vänners verksamhet år 1925.

Sedan sällskapet i denna Tidsskrift erhållit ett organ för sina strävanden, har dess Centralkommitté vid innevarande års sammanträde beslutat, att det sedvanliga årscirkuläret skulle ersättas med att årsredogörelsen införes i Tidsskriften.

I. CENTRALKOMMITTÉN

höll sitt ordinarie sammanträde för det gångna året i Stockholm den 26 januari. Samtliga funktionärer omvaldes, och räkenskaperna för år 1923 hade vederbörligen godkänts. Vid sammanträdet upplyste Kyrkoherde Fredlund, att han vid genomgående av Dr. Noréns efterlämnade förarbeten till en liturgisk-musikalisk handbok funnit blott sporadiska begynnelse jämte en mängd utkast och dispositioner. Med betoning av den stora vikten av att en dylik handbok med det snaraste komme till stånd, uppdrogs åt ordföranden och sekreteraren, att i samråd med dåvarande Domprosten Rodhe i Lund söka föra saken vidare. Sedan dess har det kommit till Centralkommitténs kännedom, att Kungl. Musikaliska Akademien gått i författning om utarbetande av en dylik handbok, varför kommitté-rade hänskjutit ärendet till innevarande års sammanträde, varvid beslöts att ställa Dr. Noréns efterlämnade manuskript till utgivarens, legationspastor Hellerströms förfogande. Åt Kyrkoherde D. Rudin och Direktör D. Ahlén uppdrogs att undersöka möjligheterna av att genom enskilt anslag få till stånd en mera liturgiskt betonad undervisning för blivande kantorer och organister genom upprättandet av en kantorsskola. Frågan härom har på grund av mellankommande omständigheter ansetts ej på detta sätt kunna finna en lösning. Förslag framfördes angående anordnande av en 12 dagars konferens för präster i litur-

giska frågor med föreläsningar, övningar i tal och sång, röstbehandling m. m. Åt Pastor Adell, som, för tillfället adjungerad, framställt detta förslag, uppdrogs att föra saken vidare.

Kommitténs viktigaste ärende var att behandla frågan om *förhållandet mellan K. S. V. och Kyrkosångsförbunden*. Inlett av Docent Lindberg och Pastor Adell, såsom särskilt tillkallade. Därvid konstaterades, att K. S. V. redan från sin tillblivelse haft tanken uppe att bilda och med varandra sammansluta kyrkokörer, och att sällskapet verksamt deltagit vid startande av stiftskörförbunden. Båda organisationerna behövdes vid sidan av varandra, K. S. V. för att ge det teoretiska underlaget för kyrkokörernas verksamhet, Kyrkosångsförbunden för att liva till praktiskt utförande av körsång, och så ge nytt liv åt den framtågande kyrkosångs rörelsen. Centralkommittén beslöt uppdraga åt sin ordförande att till de under följande dag sammanträdande delegerade för åtskilliga stiftsförbund, vilka samlats i akt och mening att bilda ett riksförbund för den kyrkliga körsången, framföra de bästa välgångsönsknningar samt uttala, att K. S. V. med förtroendefullt intresse mötte den nya sammanslutningen, och att K. S. V. önskade få ge den sitt verksamma stöd. Om riksförbundets bildande den 27 jan. 1925, och vad därvid förekom finnes närmare meddelat i dess organ »Kyrkosångsförbundet».

Följande tablå har avgivits över Centralkommitténs räkenskaper år 1925:

Inkomster:

Behållning från år 1924.....	639: 07
Kretsarnas årsavgifter	400: —
Summa kr.	1,039: 07

Utgifter:

Div. utgifter under året.....	252: 10
Kassabehållning till år 1926....	786: 97
Summa kr.	1,039: 07

Revisorerna hava avgivit följande revisionsberättelse:

»Förestående räkenskaper ha av undertecknade granskats och befunnits till alla delar riktiga, varför ansvarsfrihet tillstyrkes för det år revisionens omfattar.

Härnösand den 11 mars 1926.

S. Edström, Ernst Nordlund,
Domkyrkosysselman. Folkskollärare.»

Centralkommittén har för närvarande följande

Sammanställning:

Kyrkoherde K. G. Hauffman, representant för Lunds stift, ordförande.

Kontraktsposten K. Thunander, representant för Strängnäs stift, v. ordförande och kassaförvaltare.

Kyrkoherde F. M. Allard, representant för Linköpings stift, sekreterare och bibliotekarie.

Kyrkoherde G. Sandzén, representant för Skara stift.

Kyrkoherde G. H. E. Sjöfors, representant för Växjö stift.

Kyrkoherde E. Fredlund, representant för Ärkestiftet.

Komminister G. Grefberg och Kantor J. Jakobsson ävenledes representanter för Strängnäs stift.

Kyrkoherden, Dr. I. Wallerius, representant för Göteborgs stift.

Domkyrkosysselman H. Berggren, representant för Västerås stift.

Kyrkoherde D. Rudin, representant för Härnösands stift.

Adjungerade ledamöter äro:

Musikdirektör O. Blom, Stockholm.

Musikdirektör A. E. Fahlin, Kopparberg.

Fil. lic. N. Franzén, Skenninge.

Musikdirektör D. Åhlén, Stockholm.

Tillfälligt adjungerade:

Docent G. Lindberg, Uppsala.

Komminister A. Adell, Stjärnorp.

II. KRETSARNA.

1) *Skara stiftskrets*. Rörande kretsens arbete under 1925 är att nämna såsom dess viktigaste insats, att den tillsammans med Skara stifts organist- och kantorsförening samt Västergötlands körförbund anordnade en liturgisk-kyrkomusikalisk kurs i Skara den 25—27 juni. Därvid förekom: gudstjänster av olika slag, orienterande föredrag samt övningar i liturgisk sång, psalmsång och orgelspelning. En större konsert gavs i Domkyrkan av K. S. V:s blandade kör och Västergötlands körförbund (tillsammans

omkring 600 röster). Antalet i kursen anmälda var omkring 70. Intresset var stort. Man kan t. o. m. våga säga, att det hela gick i hänförelsens tecken. Allmänhetens deltagande i gudstjänsterna och konserten var även mycket livligt. Oförgätlig i särskild grad var en aftonstund i Varnhems underbart sköna tempel. Därvid förekom först gammal klassisk kyrkosång och kyrkomusik, varefter följde liturgisk aftonbön (completorium). — Det är alldeles påtagligt att intresset för och kärleken till de liturgiska delarna av gudstjänsterna samt ädel kyrkosång och -musik äro i starkt stigande inom stiftet. Årtiondens tåliga förarbete börjar bära sin frukt.

(Medd.: G. Sandzén.)

2) *Linköpings stiftskrets'* manskör har liksom tidigare företagit sångarfärder i stiftet. Tillsammans ett tiotal församlingar hava besökts. Kyrkosångsaftnarna hava varit anordnade i överensstämmelse med ordningarna under tidigare år, och hava varit synnerligen talrikt besökta.

Ett nytt arbetssätt, som visat sig vara värdefullt har därjämte upptagits. Förleden höst anordnades närmast för Kyrkans tjänare: präster, organister, kyrkovårdar o. s. v. men även för kyrkofolket några »kyrkodagar» i Söderköping. Meningen var att genom sakliga föredrag och samtal hibringa verklig kunskap om och förståelse för den svenska, evangeliska gudstjänstens väsen. Bland de föredrag, som då höllos må nämnas: »Gudstjänst». — »Gudstjänstliv och församlingsliv». — »Gudstjänstliv och personligt fromhetsliv». — »Psalmboken». — »Sången i Guds hus». — »Högmässan». — »Den bedjande Kyrkan». Mycken vikt lades vid att de vid Kyrkodagarna förekommande gudstjänsterna skulle vara föredömliga. Likaledes ägnades tid och uppmärksamhet åt övande av psalmsång. — Det vill synas som om kretsen här har funnit en för sig väl tillrättalagd arbetsuppgift i anordnandet av sådana kyrkodagar, vilka syfta till »stärkandet av gudstjänstlivet inom församlingar och hem och till väckande av ansvaret för söndagens helgd, själarna till frälsning».

(Medd.: A. Adell.)

3) *Växjö kretsen* har under det gångna året anordnat och med sin manskör medverkat vid vespergudstjänster i följande församlingar inom stiftet: under fastlags-tiden i Byarum, Tofteryd, Värnamo och Vaxtorp (samtliga i Jönköpings län), un-

der sommaren i Allmundsryd och Urs-hult (Kronobergs län). Under stiftsmötet, som hölls i Kalmar ¹⁸/₆—¹⁹/₆, svarade K. S. V:s manskör för all körsång och växelsång dels vid två liturgiska morgonböner och en vesper, dels vid inledningsgudstjänst i Domkyrkan och under förhandlingarna i församlingshuset. Därjämte har ett sångarmöte hållits i Ryssby (Kronobergs län) med tio kyrkokörer, varvid konsert hölls i kyrkan därstädes av den sammanslagna kören. Vid samma tillfälle höll undertecknad föredrag i kyrkan om »Kyrkosången och gudstjänsten». Inom styrelsen ha slutligen förhandlingar ägt rum angående ett gemensamt sångarmöte för kyrkokörer från hela stiftet, och ha dessa förhandlingar nu lett därhän, att i dagarna upprop, undertecknat bl. a. av stiftets Biskop, utfärdats i tidningarna till en eller två kyrkosångsdagar i Växjö instundande höst. Vid detta tillfälle kommer beslut att fattas om bildande av ett Kyrkosångsförbund för Växjö stift.

(Medd.: A. V. Thornell.)

4) *Lunds stiftskrets* har under gångna året arbetat såsom hittills för höjandet av intresset för liturgiskt-musikaliska gudstjänster, matutin och vesper och för dess rikare och mera givande utförande. — Genom sina utsedda ombud, Professor G. Aulén och Kyrkoherde K. G. Hauffman, har föreningen tillsammans med Lunds stiftskrets av Sveriges allmänna Kantors- och organistförening vid denna stiftskrets' årsmöte i Falsterbo den 14 sistlidna juli bildat »Lunds stifts Kyrkosångsförbund» och därvid anslutit sig till det i januari detta år bildade »Sveriges Kyrkosångsförbund».

Med Domkapitlets medverkan har föreningen — för att vinna tillförlitlig kännedom om kyrkomusikens och kyrkosångens ställning inom stiftet utsänt ett omfattande och djupgående frågeformulär för att av pastorsämbetena i samråd med församlingarnas organister och kantorer ifyllas. De sålunda samlade uppgifterna skola snarast möjligt bearbetas i syfte att finna en säker grundval för bildandet av kyrkokörer, för åstadkommande av en tidsenlig och välbehövlig orgelvård, för vinnande av mera enhetlighet i fråga om användandet av de i Missale och Vesperale ingående liturgiska partierna m. m.

(Medd.: J. Hartler.)

5) *Strängnäs-kretsen*, som numera benämner sig Strängnäs stifts kyrkosångareförbund K. S. V. har under 1925 haft sin

andra allm. kyrkosångshögtid den 3 och 4 oktober i V. Vingåker och Katrineholm. Anslutningen av sångare var glädjande stor, omkring 400 och vid kyrkokonserterna så många åhörare som respektive kyrkor kunde rymma. — Vid årsmötet höll förbundets ordförande, Kyrkoherde P. Ydström, föredrag över: Vad K. S. V. vill till förverkligande av förbundets mål: Kyrkosångens och kyrkomusikens renässans till Guds ära och församlingens uppbyggelse. Biskop Ullman, som trots sin höga ålder lovat deltaga i mötet med ett föredrag, men av hälsoskäl hindrats komma, hade i stället översänt sitt föredrag som gåva till förbundet att uppläsa under mötet. I »Dröm och verklighet» uttalar den vördade »gamle, dock till själen med oss ungdomligt kännande biskop» sina tankar och förhoppningar om den kristliga ungdomsrörelsen och kyrkosångsförbundet, och att de likt tvänne bröder måtte finna varandra i trogen samverkan. Föredraget finnes tillgängligt i tryck hos Komminister S. Svenfors, Latorpsbruk. Kyrkosångsdagarna i Vingåker—Katrineholm tillförde deltagarna fördjupat intresse och glädje i kyrkosångsarbetet.

Förbundet har under året behandlat och anslutit sig till av ordf. framställt förslag till *riktlinje för verksamheten*: A. Vad som kan göras för den heliga sången i *skolan*: att i anslutning till gällande undervisningsplan för rikets folkskolor samt föreskrifter i överigt angående ungdomens övning i kyrkosång söka för främjande härav till skolans tjänst utarbete en kort framställning om kyrkoåret och gudstjänsten jämte musikbilaga, upptagande valda delar av sv. mässan samt förslag till urval av lämpliga psalmer. Kyrkoherde Ydström erhöi i uppdrag att utarbete nämnda lärobok. — B. Vad som kan göras för den heliga sången i *Kyrkan ute i församlingarna* mellan de större kyrkosångshögtiderna: att båda ordförandena och dirigenterna i stiftets vardera länsdel var för sig söka å skilda orter anordna 1) liturgiska gudstjänster — matutiner och vesprar — med iakttagande av de-tempore-principen och i huvudsaklig överensstämmelse med å Diakonistyrelsen förefintligt material, så att en stadgad av kyrkofolket så småningom känd och så också kär form kan vinnas för dessa gudstjänster. — 2) Koralfatnar med betydande föredrag eller kortare noter om psalmerna. — 3) Sång- och musikgudstjänster med kort föredrag. — 4) Kyrkokonserter eller motettaftnar. — Allt i

samarbete med vederbörande församlings prästerskap och organist, kyrkokör samt om så är behövt någon grannförsamlings kör eller körer ur stiftskören. —

För främjandet av den unisona *församlingssången* i egentligaste mening, psalmsången, bör den ledande kören taga det som en med den flerstämmiga konst-sången fullt likvärdig uppgift att efter god inövning vid gudstjänsten bära och leda såväl psalmsången som förekommande växelsång. Vid både sånggudstjänster och kyrkokonserter upptages en eller annan koral att unisont utföras, helst efter varje sångavdelning och givetvis som avslutning.

Samarbete med kyrkliga ungdomsrörelsen såväl lokalt som vid större möten bör sökas. Förbundet deltog i bildandet av Sveriges Kyrkosångsförbund den 27/11 1925. I spetsen för sångarbetet stå som dirigenter Musikdirektör A. Andrén och Komminister G. Grefberg.

(Medd.: H. Heimdahl.)

6) *Ärkestiftets krets* har under året deltagit i därvarande kyrkosångsförbunds fjärde kyrkosångshögtid i Upsala den 30 oktober—1 november, varvid medlemmar dels tjänstgjort som liturger, dels deltagit som sångare i den stora kören. Dessutom ha enskilda medlemmar å olika orter arbetat för kyrkosångens främjande genom anordnande av vespergudstjänster m. m. samt skänkt sitt verksamma stöd åt stiftets livskraftiga kyrkosångsförbund.

(Medd.: G. Lindberg.)

7) *Göteborgs stiftskrets*: Arbetet har fortgått i normal omfattning, med inriktning särskilt på en planerad musikdag i Göteborg innevarande år.

(Medd.: I Wallerius.)

8) *Västerås stiftskrets'* arbete under det gångna året har satts in på den stora kyrkosångshögtiden i Falun den 13, 14 juni 1925. Dessa dagar blevo verkliga högtidsdagar. Antalet sångare c:a 600. K. S. V. svarade för de liturgiska momenten vid inledningsgudstjänsten den 13 och vespern den 14. Vid årsmötet beslöts att om möjligt under år 1926 anordna en instruktionskurs för präster och organister.

(Medd.: H. Berggren.)

9) *Härnösands stiftskrets* har under det gångna året endast »stått på sin

post» omgiven av ganska mycket aktivt och passivt motstånd. De ledande ha ej haft nog frimodighet till fruktbärande initiativ, där eljest viljan förefunnits. I enskilda församlingar här och var, där vänner av saken funnits bland kantorerna, har nog åtskilligt gjorts, mera dock för den flerstämmiga körsången än för liturgisk sång och församlingssång. En uppmaning av stiftskretsens v. ordf. vid stiftsmötet i Hamnerdal att besinna den heliga sångens vikt även för bevarandet av kristen tro i kamp mot rationalism eller ren otro blev ju i alla fall »en ropandes röst i öknen».

Må i det fördolda dock ha fått och få ske en »koncentration inåt» som i sin tid med Guds hjälp kan träda fram även i verksamhet utåt.

(Medd.: D. Rudin.)

Av denna redogörelse framgår, vilket uppvaknat intresse, som i de flesta stift än mer försports sedan förra året. Det är att önska att den heliga elden måtte spridas vida utöver vårt land, och att kyrksångsrörelsen alltid måtte stå i samklang med gudstjänstens heliga ande, och så allfort tjäna sin höga bestämelse: *Guds ära och församlingarnas uppbyggelse*. Må denna av Gud väckta rörelse i vår Kyrka både vidgas och framför allt fördjupas.

III. P. M. TILL HERRAR KRETSORDFÖRANDE, SEKRETERARE OCH KASSAFÖRVALTARE.

1. Varje stiftskrets fattar vid sin årssammankomst beslut med anledning av centralkommitténs räkenskaper för år 1925 (se tablån).

2. Skarakretsen väljer 2 revisorer och en suppleant att granska centralkommitténs räkenskaper för år 1926.

3. Protokollsutdrag, utvisande kretsarnas beslut i ovanstående frågor skola insändas till undertecknad före den 1 dec. i år.

4. Årsavgifterna torde redovisas till kassaförvaltaren, kontraktsprosten K. Thunander (adr. Öja, Stora Sundby) senast den 1 dec. i år.

6. Redogörelse för kretsarnas verksamhet i år införsäntas till undertecknad senast den 15 febr. 1927.

F. M. Allard,

Centralkommitténs sekreterare.

In memoriam.

Måndagen den 29 mars drabbades åter Uppsala stads kyrkomusikaliskt intresserade medlemmar av ett sorgebud, då underrättelsen spreds om Domkyrkoorganisten *Otto Ullmans* bortgång. Son till Biskopen i Strängnäs och född 1874, blev han, efter organist- och kyrkosångarexamen vid konserva-

toriet, musiklärare först i Oskarshamn och senare i Borås. Sedan 1910 har han varit anställd som domkyrkoorganist i Uppsala. Såväl i denna sin gärning som ock i sitt arbete som musikpedagog har han utvecklat en ytterst samvetsgrann, nitisk verksamhet.

Från stiftet.

Ärkestiftet. Uppsala. Till minne av den bortgångne, framstående organisten vid Helga Trefaldighetskyrkan i Uppsala, Ture Wirén anordnades därstädes i samma kyrka den 3 februari en orgelstund. Pastor Georg Kempff spelade Bachs preludium och trippelfuga i cissmoll samt de två underbara koralförspelen »Förbarma dig, o Herre Gud» och »Inför dig nu träder jag» av samme kompositör; dessutom tvenne av Brahms koralbearbetningar, tyvärr så litet kända hos oss, nämligen »O värld jag måst dig lämna» och »Det är en ros utsprung». Senare delen av orgelprogrammet upptog »Sorgmarsch» ur Brahms Ein deutsches Requiem samt såsom slutnummer Benedictus av Max Reger. Emellan de två orgelavdelningarna spelade cellisten Eugen Petrow en synnerligen vacker aria av Mattheson samt ytterligare några numer av Sitzenhagen, Rheinberger och Goltermann. — Den stämningfulla musikstunden blev en gripande minnesakt efter den bortgångne organisten. Som uttryck för den sorg och saknad varmed budet om hans bortgång mottogs i vida kretsar i hans församling och i Uppsala kunna följande ord, vilka yttrades av Kyrkoherde Sandberg vid jordfästningen, tjäna: »Här sörja kyrkoråd och kyrkomenighet skaparen av vår Trefaldighetskyrkas höga kyrkomusikaliska tradition, sörja honom, som såsom ingen i mannaminne här i vår församling med sitt orgelspel och sin körsång lyfte och bar andaktsstämningen vid helgedomens gudstjänster».

(Medd.: G. Lindberg.)

Gävle. Hel. Trefaldighetskyrkan. Under Pastor Georg Kempffs, Sandvikens, ledning utfördes en påskkonsert på onsdagen av musiksällskapet Concordia,

Sandvikens oratorieförening, Gävleborgs läns Orkesterförenings symfoniorkester samt solisterna Ingrid Lang-Fagerström (harpa), Fru Dora Brodin (sopran), Herr W. Arne (tenor), Herr E. Holmström (bas). Programmet omfattade Förspel, recitativ och kör ur Haydns Skapelsen; Begravningskantat av J. S. Bach; — Recitativ och aria ur Bachs Matteuspasion; — Inledningskören i hans juloratorium; — Inledningskören till Brahms »Ett tyskt Requiem» och två körsatser ur hans »Requiem».

Linköpings stift. Åtvidaberg. Långfredagen utfördes vid högmässan såsom Introitus Mallings »Gethsemane» och D. Wikander: »Vi på jorden leva här» (Kamrer C. Rahmberg). — Efter tron: K. Engquist: »Bøj dig o kristenhet» (kyrkokören), Postludium: Fuga av Rinck (Dir. Engquist). — På påskdagen utfördes som Introitus: Malling: »Påskmorgon» och E. Eklöf: »Lovsång» (C. Rahmberg). Efter tron I. Widéen: Hymn (kyrkokören).

(Medd.: W. Lindeborg.)

Skara stift. Borås, Gustaf-Adolfskyrkan. Sönd. den 28 febr. Musikgudstjänst: Anton Bruckner: Antiphon, komponerad för tenorsolo, kör och orgel, Cæsar Franck: Preludium och fuga med variationer, Adagio. — Körsånger à capella.

(Medd.: H. Weman.)

Stockholm. Engelbrektskyrkan: Tisdagen d. 16 febr. Konsert av Musikaliska sällskapet. Huvudnummer: Mässa i a moll av den unge tyska tonsättaren Kurt Thomas, opus 1. Utförande av det svåra verket under Direktör David Ahléns ledning var mycket lyckat och kröntes av stor framgång. Programmet utfylldes av

en Bach-kantat: Unser Leben ist ein Schatten, varjämte Dir. Oskar Lindberg utförde Buxtehudes Passacaglia, d-moll, för orgel. (Medd.: O. Olsson.)

(Åtskilliga sent inkomna meddelanden från stiftens måste stå över till nästa nummer.)

Meddelanden.

Linköpings stifts organist- och kantorsförening har den 20 mars avhållit sitt vintermöte i Linköping under ordförandeskap av Kantor Amandus Svensson, Ö. Eneby, varvid behandlades frågan om föreningens läge samt fortsattes diskussionen om de nya koralerna.

Stefanskyrkan i Stockholm har erhållit ett nytt orgelverk som omfattar 20 stämmor, fördelade på tre manualer och pedal och har levererats av firman Åkerman & Lund. Den erhöi vid besiktning de högsta vitsord av besiktningsmannen, Dir. O. Lindberg. (O. O.)

Till vikarierande Kantor i Gustaf Vasa kyrkan i Stockholm har förordnats musikdirektören herr Hildor Lundvik, f. d. tillförordnad kantor i tyska S:t Gertruds församling. (O. O.)

Den liturgiska fortbildningskurs för präster, som av Kyrkosångens Vänners Centralkommitté planerats till instundande september och avsetts att förläggas till Linköping måste av flera sammanstötande skäl uppskjutas till ett kommande år. I stället torde några för flera stiftskretsar gemensamma kyrkodagar komma att anordnas. (A. A.)

Linköpings stifts kyrkosångsförbund har beslutat förlägga sin kyrkosångshögtid till Motala den 15—17 oktober. Det ena av de tre kyrkomusikaliska programmen kommer att utgestaltas till en minnesfest med anledning av den svenska psalmens 400-årsminne. Ett annat uppstår kompositioner av Söderman.

Interimsstyrelsen för Sveriges Kyrkosångsförbund har utfärdat kallelse till ombudsmöte avsett att hållas i Stockholm den 18 maj, varvid uppgjort förslag till stadgar kommer att debatteras och beslut fattas om ev. anordnande av en rikssvensk kyrkosångshögtid.

En evangelisk kyrkomusikdag planeras i Göteborg Tisdagen d. 11 maj. Den anordnas av Göteborgs stiftskrets av K. S. V. och är avsedd att omfatta dels föredrag (om J. S. Bach och om gregoriansk sång), dels två musikstunder i Vasakyrkan: den ena omfattande musik av Bach, Händel, Mendelssohn, den andra Bach: Fantasi och fuga g-moll samt hans kantat: Ein feste Burg ist unser Gott. (Medd.: I. Wallerius.)

Den »Freiburger Tagung für deutsche Orgelkunst», varom meddelande lämnades i denna tidskrifts februarinummer, har enligt nu inkomna meddelanden blivit uppskjuten till den 27—29 juli med bibehållande av det tidigare meddelade programmet.

Dr. Sigfrid Karg-Elert, den bekante Leipziger-kompositören och läraren vid musikkonservatoriet därstädes, har enligt meddelande i tidningarna kallats till professor i komposition i Middlesex College of Music i London.

Den tyska kyrkosångsföreningen avhåller, enligt meddelande till red. från Prof. Jul, Smend, sin årssammankomst i Stettin den 8—10 juni detta år.

